

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุวพุทธครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยแยกนำเสนอออกเป็น 5 ส่วนตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
- 1.3 องค์ประกอบหลักสูตร
- 1.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
- 1.5 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 1.6 การนำหลักสูตรไปใช้
- 1.7 การประเมินหลักสูตร

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

- 2.1 ความหมายของการฝึกอบรม
- 2.2 วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม
- 2.3 ประเภทของการฝึกอบรม
- 2.4 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการฝึกอบรม
- 2.5 เทคนิคการฝึกอบรม

3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

4. ยุวพุทธและต้นแบบชาวพุทธ

- 4.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยุวพุทธ
- 4.2 การเข้าถึงพระรัตนตรัย
- 4.3 มารยาทชาวพุทธ
- 4.4 ศาสนพิธี
- 4.5 เด็กที่ดี 5 อย่าง

5. การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้

- 5.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 5.2 ทักษะการปฏิบัติตน
- 5.3 เจตคติต่อหลักสูตรฝึกอบรม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 6.1 งานวิจัยในประเทศ
- 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร(curriculum) ในภาษาอังกฤษซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า Currere หมายถึง "Running Course" หรือเส้นทางที่ใช้วิ่ง ซึ่งต่อมาคำศัพท์นี้ถูกนำมาใช้ในทางการศึกษาว่า "running sequence of courses or learning experiences" (Amstrong, 1989 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 หน้า 1) ซึ่งหมายถึง เส้นทางที่จะต้องวิ่งไป หรือประสบการณ์การเรียนรู้ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ แตกต่างกันไปตามทฤษฎีของแต่ละคน ซึ่ง สจ๊วต อุทรานันท์ (2527, หน้า 12) ได้จัดแบ่งประเด็นสำคัญของการให้ความหมายของหลักสูตรตามทฤษฎีนั้น ๆ ออกเป็น 8 ประเภท คือ

- 1) หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้อยู่สอน
- 2) หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียน
- 3) หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) หลักสูตร คือ สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
- 5) หลักสูตร คือ สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง
- 6) หลักสูตร คือ ข้อผูกพันระหว่างครูและนักเรียนและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน
- 7) หลักสูตร คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

เรียน

- 8) หลักสูตร ในความหมายอื่น ๆ

ตัวอย่างการให้ความหมายของหลักสูตรแต่ละประเภท มีดังนี้

ประเภทที่ 1 หลักสูตรคือรายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้อยู่สอนผู้ให้นิยามในแนวนี้ เช่น

สจ๊วต อุทรานันท์ (2532, หน้า 9) ซึ่งให้นิยามว่าหลักสูตรคือรายการของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ด้วยการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีและเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

ประเภทที่ 2 หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก

สจ๊วต อุทรานันท์ (2532, หน้า 12) ให้ความหมายว่าหลักสูตรคือสิ่งที่ประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับโดยการแนะนำของครู

ทาบ (Taba, 1962, p. 5) ให้ความหมายว่าหลักสูตรคือการจัดมวลประสบการณ์ที่มีศักยภาพให้แก่ผู้เรียนโดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีวิธีการในการคิดและการแสดงออก ตลอดจนมีพฤติกรรมเป็นที่พึงประสงค์ทั้งในและนอกสถานศึกษา

ประเภทที่ 3 หลักสูตรคือกิจกรรมการเรียนการสอน จะเป็นการเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อจัดให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียนเซฟเวอร์ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 25) กล่าวว่าหลักสูตรคือกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนได้เล่นเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

ประเภทที่ 4 หลักสูตรคือสิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ เป็นประสบการณ์ซึ่งโรงเรียนวางแผนไว้สำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์ของการศึกษา

ประเภทที่ 5 หลักสูตรคือสื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทางซึ่งหลักสูตรจะประกอบด้วยสื่อกลางในการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ผลผลิตที่พึงปรารถนาทางการเรียน

ประเภทที่ 6 หลักสูตรคือข้อผูกพันระหว่างครูและนักเรียนและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ซึ่งหลักสูตรเป็นข้อผูกพันระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่โรงเรียนเตรียมการไว้ตามทิศทางที่โรงเรียนประสงค์

ประเภทที่ 7 หลักสูตรคือกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน จะประกอบด้วยประสบการณ์ทุกชนิดของผู้เรียนที่โรงเรียนรับผิดชอบจัดขึ้นแล้วยังรวมถึงรายวิชาที่เปิดสอน เอกสารซึ่งระบุรายละเอียดของหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นสื่อกลางของการ ถ่ายทอดหลักสูตรและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้แก่ กระบวนการปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนด้วย คณะผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรของมหาวิทยาลัยนอร์ทเซอธ อิลลินอยส์ (สังกัด อุทราพันธ์, 2527, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือ “กระบวนการปฏิสัมพันธ์ (reaction) ระหว่างครู นักเรียน และเนื้อหาสาระในส่วนที่เป็นงานทางการศึกษาซึ่งประกอบด้วย ข้อมูล ทักษะและค่านิยม เพื่อจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้”

ประเภทที่ 8 หลักสูตรในความหมายอื่น ๆ คือหลักสูตรควรจะรวมถึงหลักสูตรอำพราง (hidden curriculum) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและทักษะ ซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมายหรือไม่ได้วางแผนไว้ก่อนด้วย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 15) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร คือ ประสบการณ์ ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียน ได้ปรารถนา และหลักสูตรที่ตีนั้น จะต้องเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนอันสอดคล้องกับความต้องการ ของการศึกษาที่เหมาะสม ได้แก่

- 1) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ
 - 2) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางการศึกษา
 - 3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
 - 4) สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
 - 5) สภาพการเมืองการปกครอง
 - 6) สภาพทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมและคุณธรรม
- สันต์ ธรรมบำรุง (2527, หน้า 12) ได้สรุปว่า หลักสูตรหมายความรวมถึง
- 1) หลักสูตร คือ อนุกรมโครงสร้างของการเรียนอย่างกว้าง ๆ
 - 2) หลักสูตร คือ การกำหนดสาระของหลักสูตรในแง่ต่าง ๆ
 - 3) หลักสูตร คือ โครงสร้างลักษณะเนื้อหาในหลักสูตร
 4. หลักสูตรเป็นแนวทางการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 5) หลักสูตรจะเป็นการประเมินผลว่า ทั้งการเลือกและโครงสร้างใช้ได้หรือไม่
 - 6) หลักสูตร คือ เกณฑ์ประเมินผลสำหรับการสอน

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540, หน้า 12) ได้ให้ทัศนะว่า หลักสูตรคือ เอกสารที่บรรจุแผนงานหรือโครงการและเนื้อหาวิชากิจกรรมต่างๆที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ อันพึงปรารถนาของสังคมนั้น ๆอันจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยที่แผนงานหรือโครงการนั้นๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ คือมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการกำหนดเนื้อหาสาระ ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน มีแนวทางการดำเนินงานที่เป็นระบบระเบียบมีการนำแผนงาน และโครงการนั้นไปปฏิบัติในสถานศึกษาจนทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถวัดผลประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้

จากความหมายต่างๆ ตามทรรศนะของนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรข้างต้นนี้ จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความหมายในหลากหลายประเภท ซึ่งอาจหมายถึงประเภทของรายวิชาหรือเนื้อหาที่ใช้สอน ประเภทของมวลประสบการณ์ ที่จัดให้ กับผู้เรียนประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่มุ่งหวังให้เด็กได้รับ เป็นวิถีทางนำเด็กสู่จุดหมายปลายทาง เป็นข้อผูกพันระหว่างครูและนักเรียนและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน หรือเป็นประเภทของข้อกำหนดอื่นๆ เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามและมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ผู้พัฒนาหลักสูตรพึงประสงค์

2. ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการแปลงจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ หรือบางครั้งมีผู้เปรียบหลักสูตรเป็นเสมือนทางเสื่อที่ คอยกำหนดทิศทางในการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538, หน้า 58) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

1) หลักสูตรเป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย

2) หลักสูตรเป็นหลักและเป็นแนวทางในการวางแผนวิชาการ การจัดการและการบริหารการศึกษา การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ วัตรกรรมการเรียนการสอนงบประมาณ อาคาร สถานที่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของหลักสูตร

3) หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

4) หลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมาย ขอบข่ายของเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน แหล่งทรัพยากรและการประเมินผลสำหรับการจัดการศึกษาของครูและผู้บริหาร

5) หลักสูตรจะเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาสังคมของประเทศ

ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (2544, หน้า 15-17) ให้เหตุผลความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการดังนี้

1) หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองดีและมีคุณภาพ ประชาชนจะมีลักษณะและคุณภาพอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับการจัดหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้ผ่านหลักสูตรเป็นอย่างไร หลักสูตรจึงเสมือนเบ้าหลอม

2) หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา เพราะหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่าจัดการศึกษานั้นมุ่งหวังจะให้บรรลุวัตถุประสงค์อะไรบ้างในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ นั้นจะต้องจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์อย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเครื่องแสดงว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3) หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา หลักสูตรจะเป็นเกณฑ์มาตรฐานให้ทุกสถาบันที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันเช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา ฯลฯ ได้จัดการศึกษาให้เป็นระเบียบแบบแผนที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในการดำเนินการเรียนการสอน หรือให้มีมาตรฐานในการจัดการศึกษาเหมือน ๆ กัน

โดยสรุปความสำคัญของหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่า จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างไร จะต้องจัดเนื้อหาและประสบการณ์อย่างไร จะใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลอย่างไรที่จะแสดงว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะเป็นแนวปฏิบัติแก่ผู้สอนที่จะบอกให้รู้ว่า

สอนให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอะไร จะต้องจัดประสบการณ์อย่างไร ประเมินผลอย่างไร หลักสูตรจึงเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

3. องค์ประกอบหลักสูตร

มีนักศึกษาหลายท่านได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

ทัศนีย์ สุขเมธี (2531, หน้า 20) กล่าวว่า หลักสูตรที่สมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ อย่างน้อย 4 อย่าง คือ

- 1) หลักการและจุดมุ่งหมาย
- 2) เนื้อหาวิชาและเวลาเรียน
- 3) การนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน
- 4) การประเมินผล

กรมวิชาการ (2533, หน้า 30-33) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่าจะประกอบด้วยหัวข้อเรื่อง และรายละเอียดประกอบดังต่อไปนี้

1) หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางในการจัดการการศึกษาของแต่ละระดับ ดึงเห็นได้จากในหลักสูตร มัชฌมศึกษาตอนต้นมีข้อหนึ่งระบุว่า “เป็นการศึกษาทั่วไปเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ” และในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายได้ระบุไว้ข้อหนึ่งว่า “เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม”

2) จุดหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษา ที่จะนำไปสู่หลักการของหลักสูตร

3) โครงสร้าง คือข้อกำหนดว่ากลุ่มวิชา หรือรายวิชาใดในหลักสูตรเป็นวิชาบังคับ วิชาใดเป็นวิชาบังคับเลือกและวิชาใดเป็นวิชาเลือกเสรี และเป็นสัดส่วนเท่าใด เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

4) จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์ทางการศึกษาสำหรับใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

5) เนื้อหาของรายวิชา คือประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น ๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่วางไว้

6) สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีทักษะ และเจตคติตามที่ต้องการ ได้แก่ หนังสือ แผนภูมิ เอกสาร รูปภาพ สไลด์ เทปและเครื่องมือต่าง ๆ

7) วิธีสอน คือวิธีการทุกรูปแบบที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งในด้านความรู้ทักษะ เจตคติและการปฏิบัติตน

8) การประเมินผล หมายถึง การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียน เพื่อการตัดสินผลการเรียนรู้ของนักเรียน จัดเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งจะช่วยให้ครูได้ ทราบระดับความเจริญงอก

งาม ของเด็กแต่ละคนว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร ผู้เรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ เจตคติ และการปฏิบัติตามนัยของจุดประสงค์การเรียนรู้เพียงใดหรือไม่

Tyler (อ้างถึงใน ชัชวาล เปลี่ยนขำ, 2537, หน้า 20) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ประการคือ

- 1) จุดประสงค์
- 2) เนื้อหา
- 3) วิธีจัดเนื้อหาและประสบการณ์
- 4) การประเมินผล

อ้าง บัวศรี (2542, หน้า 35) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังต่อไปนี้

- 1) เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา
- 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 3) รูปแบบและโครงการสร้างของหลักสูตร
- 4) จุดประสงค์ของวิชา
- 5) เนื้อหา
- 6) จุดประสงค์ของการเรียนรู้
- 7) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
- 8) การประเมินผล
- 9) วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

นิรมล ศตวุฒิ (2543, หน้า 26) กล่าวว่า หลักสูตรประกอบไปด้วย

- 1) หลักการ เป็นเป้าหมายปลายทางของหลักสูตร
- 2) จุดมุ่งหมาย แสดงความคาดหวังของหลักสูตร
- 3) จุดมุ่งหมายเฉพาะ หรือจุดประสงค์ของกลุ่มวิชาและรายวิชา
- 4) โครงสร้างของหลักสูตร แสดงภาพรวมของทั้งหลักสูตร
- 5) เนื้อหาหลักสูตร
- 6) การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 7) แนวทางการใช้หลักสูตร

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระความรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

4.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 30) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า คือการพัฒนากระบวนการสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำราเรียน แบบเรียนและสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลประเมินผล

การใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขและการให้อบรมครูผู้ใช้หลักสูตร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรการสอน รวมทั้งการบริหารบริการหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527, หน้า 24) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายครอบคลุมถึงการสร้าง หลักสูตร การวางแผนหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบตั้งแต่จุดมุ่งหมายการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล ผลการสอนของครู ผลการเรียนของนักเรียน

เสริมศรี ไชยศร (2528, หน้า 13) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงแผนประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายรวมทั้งกระบวนการทั้งหมด ตั้งแต่การวางแผนพัฒนาการศึกษาวิเคราะห์สภาพต่าง ๆ ก่อนพัฒนาแล้วนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรและการสอน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2531, หน้า 34-37) ได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 8 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) รวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร โดยทำการสำรวจสภาพ ปัญหาการศึกษา ศาสนา สังคม การเมือง และทำการวิเคราะห์หลักสูตรเดิมที่ใช้อยู่พร้อมทั้งศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร
- 2) ยกร่างหลักสูตรแม่บท กำหนดรายละเอียดต่างๆ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายหลักการ โครงสร้าง เนื้อหาวิชา กิจกรรม สื่อการเรียนและการประเมินผล
- 3) จัดทำเอกสารและสื่อประกอบหลักสูตร เช่น หนังสือเรียน หนังสือเสริมหลักสูตร คู่มือหลักสูตร เป็นต้น
- 4) กำหนดระเบียบประเมินผล พร้อมทั้งสร้างคู่มือการปฏิบัติตามระเบียบและแบบฟอร์มสำหรับการประเมิน
- 5) ประกาศใช้หลักสูตรและทดลองใช้ โดยทำการทดลองในโครงการนำร่องและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
- 6) อบรม ชี้แจง ประชาสัมพันธ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถใช้หลักสูตรได้ โดยเน้นการอบรมครูผู้สอนและศึกษานิเทศก์ ชี้แจงผู้บริหารประชาสัมพันธ์ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป
- 7) ดำเนินการใช้หลักสูตรในโรงเรียนทั่วไป
- 8) ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยกรมวิชาการและกรมเจ้าสังกัดในกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกันติดตามประเมินผล

สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 15-16) ได้กล่าวว่า มีระบบย่อยที่ประกอบกันอยู่ 3 ระบบคือ ระบบการสร้างหลักสูตร ระบบการใช้หลักสูตร และระบบการประเมินผลหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรคือการจัดทำหลักสูตรที่มี อยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมา

ใหม่รวมถึงการปรับปรุงตำรา เอกสารต่าง ๆ และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 19) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การปรับปรุงหลักสูตร ที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิม เป็นพื้นฐานอยู่เลย และรวมถึงการผลิตเอกสาร ต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

จากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่ากระบวนการพัฒนา หลักสูตร ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญคือการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรเพื่อการร่างหลักสูตรทั้งในส่วนของ การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร การจัดเนื้อหา สารสาระการเลือกและ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการกำหนดวิธีการวัดและการประเมินผล แล้วนำไปทดลองใช้และ ปรับปรุง หลังจากนั้นเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้และการ ประเมินหลักสูตร เพื่อปรับปรุงให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ

4.2 กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 23-25) กำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรและการ สอนไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นเตรียมการ
- 2) ขั้นดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและวางแผนการใช้หลักสูตร
- 3) ขั้นดำเนินการใช้หลักสูตร
- 4) ขั้นตรวจสอบของกระบวนการใช้หลักสูตรและการสอน

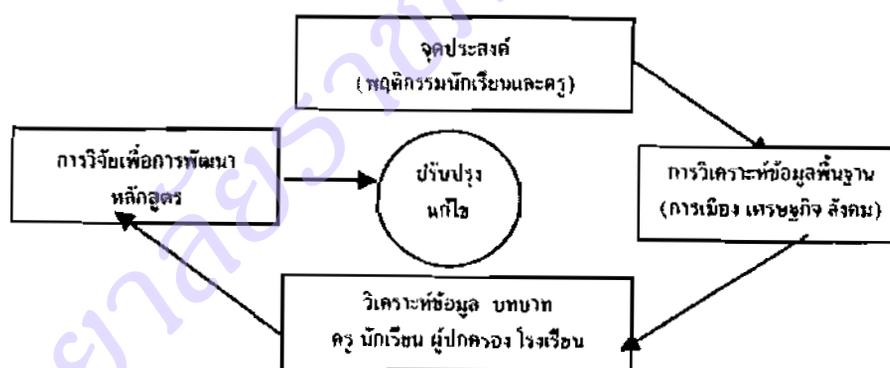
ชูศรี สุวรรณโชติ (2544, หน้า 24) ได้ลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

- 1) ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลง
ไปจากเดิม
- 2) ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาซึ่งการปรับปรุง
หลักสูตร
- 3) ขั้นตอนที่ 3 สืบหาความต้องการและความจำเป็นของสังคม ชุมชน และ
ผู้เรียน
- 4) ขั้นตอนที่ 4 กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงกับ
ความต้องการของสังคม
- 5) ขั้นตอนที่ 5 เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษา ที่ตรงกับ
วัตถุประสงค์
- 6) ขั้นตอนที่ 6 เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้น ๆ มาร่วม
จัดทำหลักสูตร

7) ขั้นตอนที่ 7 จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้ที่ได้จากขั้นที่ 6

8) ขั้นตอนที่ 8 สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาวิชา เพื่อการจัดการเรียนการสอน

9) ขั้นตอนที่ 9 กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์รายวิชา และได้กล่าวถึงความสำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ครูสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตร หรืออาจจะกล่าวได้ อีกอย่างหนึ่งว่า ผลผลิตโดยตรงของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบัน ก็ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูอีกด้วย เพราะเชื่อว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะทำให้ครูได้รับความรู้มากขึ้น มีทักษะมากขึ้น ตามภาพกระบวนการพัฒนาหลักสูตรข้างล่างนี้

จากแนวคิดของนักการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรควรมี 4 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การเตรียมการวางแผน การดำเนินการจัดทำเนื้อหาสาระ วางแผนการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม และการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล

5. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544, หน้า 35) ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีหลักสำคัญที่พึงยึดถือดังต่อไปนี้

1) ต้องสอดคล้องกับปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคม สำหรับประเทศไทย นอกจากจะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นพระประมุขแล้ว ประชากรส่วนใหญ่ยังนับถือพุทธศาสนาด้วย จุดหมายที่กำหนดขึ้นจึงต้องสนับสนุนแนวความคิดประชาธิปไตยได้แก่อิสรภาพ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการใช้เหตุผล เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของศาสนา

2) ต้องสอดคล้องและส่งเสริมค่านิยมของสังคม เช่น การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ การแต่งกายสุภาพในที่ชุมชน การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความกตัญญูต่อผู้มีอุปการะคุณ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ

3) ต้องมุ่งสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคม สิ่งสำคัญที่พึงยึดถือเป็นหลักก็คือจะต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดรอบคอบว่า สภาพ ปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของสังคม คืออะไร เราจะต้องเข้าใจว่าสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ ปัญหาและความต้องการแต่ละระยะย่อมเปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องทำก็คือมีวิสัยทัศน์จะต้องมองข้างหน้าว่าแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจะเป็นอย่างไร แล้วกำหนดจุดหมายให้รับกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้น

4) ต้องสนองความต้องการของผู้เรียน ถ้าดูเผิน ๆ การพิจารณาความต้องการของผู้เรียนไม่น่าจะมีปัญหายาก เพราะอย่างน้อยที่สุดเราก็ทราบว่าเป็นความต้องการที่เป็นความจำเป็นพื้นฐาน เช่น สิ่งที่เป็นปัจจัยสี่มีอะไรบ้าง นอกจากนี้ก็มีสิ่งสำคัญอื่น ๆ อีก เช่น ความรัก การปรับตัว การยอมรับนับถือจากผู้ อื่นและสังคม และการมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดเกณฑ์ความต้องการไว้หลายลักษณะ ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม

5) ต้องสอดคล้องและส่งเสริมจุดหมายของหลักสูตรระดับอื่นด้วย ตามปกติในการกำหนดจุดมุ่งหมายเรามักมองเฉพาะระดับการศึกษาที่รับผิดชอบอยู่เท่านั้น แต่ในทางที่ถูกต้องควรจำเป็นต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรระดับอื่นด้วย ความหมายก็คือต้องกำหนดจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับอื่น ๆ ให้สอดคล้องกัน ตัวอย่าง เช่น ถ้าจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางจิต และจุดหมายของประถมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีสุขนิสัยที่ดีในด้านส่วนตัวและส่วนรวม ก็เท่ากับว่าจุดหมายทั้งสองนี้ สอดคล้องกันในการทำงานเดียวกันถ้าจุดหมายของมัธยมศึกษามุ่งให้ผู้เรียน คิดเก่งมีวินัยในตนเอง มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดทน และจุดหมายของอุดมศึกษามุ่งให้ ผู้เรียนคิดเป็น สร้างสรรค์ มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง มานะ พากเพียร อดทน ประหยัด มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งส่วนตนและหมู่คณะ จุดหมายของหลักสูตรทั้งสองระดับก็สอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน

เดวิด แพรท (David Pratt, 1980, p. 96) ได้ให้หลักในการร่างจุดหมายของหลักสูตรไว้ 6 ประการ ดังนี้

1) บอกถึงความต้องการอย่างชัดเจน คือไม่พูดในลักษณะที่เป็นเพียงความหวัง เช่น “หวังว่า” หรือ “อาจจะ” แต่จะต้องบ่งชัดลงไปว่าต้องการอะไร

2) บอกถึงความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญซึ่งจะเกิดทักษะใหม่ ความรู้ใหม่ ความเข้าใจใหม่การหยั่งรู้ หยั่งเห็นใหม่หรือเจตคติใหม่ ดังนั้นในการร่างจุดหมายจะต้องบอกให้ชัดว่าจะเกิดอะไรขึ้น ไม่ใช่เป็นเรื่องลอย ๆ หากความหมายอะไรไม่ได้

3) กะทัดรัดไม่เยิ่นเย้อ การเขียนจุดมุ่งหมายที่ คลุมเครือ และไม่กะทัดรัดชัดเจน ทำให้ยากที่จะเข้าใจว่าผู้เขียนต้องการอะไรกันแน่

4) มีความถูกต้องแน่นอน ในร่างจุดมุ่งหมายบางร่างถึงแม้ว่าจะกะทัดรัด แต่ขาดความแน่นอน ผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจและไม่สามารถปฏิบัติได้ ตัวอย่าง “เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ว่าจะระหว่างเลือกหลาย ๆ ทางนั้น สมควรเลือกทางใด” จุดมุ่งหมายเช่น นี้มีลักษณะกว้างมาก และไม่ได้มีหลักประกันว่าสิ่งที่เลือกนั้นจะดีหรือไม่ดีในทางที่ถูก ควรจะบอกตรงๆ ว่าต้องการให้เกิดผลอะไรแก่ผู้เรียน เช่น “ให้เข้าใจความหมายของประชาธิปไตย และสามารถนำเอาหลักประชาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้” เป็นต้น

5) มีความสมบูรณ์ในตัว จุดหมายจะต้องกล่าวถึงผลที่ต้องการทุกอย่าง ซึ่งจะทำให้ไม่จำเป็นต้องไปกล่าวซ้ำอีกในจุดประสงค์ ในการร่างจุดมุ่งหมายอาจต้องแก้ไขหลายครั้งจนแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการมีอยู่ครบถ้วน

6) เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จุดมุ่งหมายที่ผลอันจะเกิดแก่ผู้เรียน ไม่ได้หมายความว่า จะเกี่ยวข้องกับผู้เรียนแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น ครู อาจารย์ ผู้บริหาร พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และประชาชนในสังคมย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย บุคคลเหล่านี้จะต้องเห็นดี เห็นงาม และยอมรับจุดมุ่งหมายที่ กำหนดไว้ด้วย นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องระมัดระวังเรื่องการยอมรับนี้ ให้มาก การกำหนดจุดมุ่งหมายจะต้องมี เหตุผลเพียงพอ แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่า จะต้องสะท้อนวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมเสมอไป ค่านิยมใหม่อาจจำเป็นและการศึกษาก็น่าจะมี ส่วนที่แนะนำการเปลี่ยนแปลงได้

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับความสำคัญของการกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตรที่ชัดเจนก็ เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการวัดและ ประเมินผล และเป็นแนวทางในการบริหารงานของหน่วยงานที่จัดทำหลักสูตร สำหรับการ กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็ควรจะครอบคลุมจุดมุ่งหมายทางการศึกษาทั้ง 3 ลักษณะ คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย สำหรับหลักการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็ต้อง สอดคล้องกับปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคม สอดคล้องและส่งเสริมค่านิยมของสังคม มุ่งสนอง ความต้องการและแก้ปัญหาของสังคม และสนองความต้องการของผู้เรียน บอกถึงความต้องการ อย่างชัดเจน บอกถึงความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญซึ่งจะเกิดทักษะใหม่ กะทัดรัดชัดเจน มีความ ถูกต้องแน่นอน มีความสมบูรณ์ในตัว และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

6. การนำหลักสูตรไปใช้

สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 45-49) ได้กล่าวถึงงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตร ไปใช้ว่ามีงานหลักอยู่ 3 งาน คือ

1) งานบริหารและบริการหลักสูตร ประกอบด้วยงานเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้า สอนตามหลักสูตร การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร และการบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ดังนี้

ก. งานเตรียมบุคลากร เป็นงานที่มีความสำคัญมากต่อการนำหลักสูตรไปใช้ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรจะมีการให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้ที่จะใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ซึ่งการเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรอาจจะดำเนินการได้หลายวิธี เช่น ประชุมชี้แจง อบรม ประชุมสัมมนา การเผยแพร่เอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ

ข. การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร ซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความสมัครใจของครูแต่ละคนด้วย

ค. การบริหาร และบริการวัสดุหลักสูตร วัสดุหลักสูตรได้ แก่เอกสารหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนทุกชนิดที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือครูให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง เป็นหน้าที่ของหน่วยงานส่วนกลางจะต้องดำเนินการบริการหลักสูตรให้ถึงผู้ที่อยู่ในโรงเรียนแต่ละแห่งได้ครบและทันตามกำหนดเวลา

ง. การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน บริการเกี่ยวกับเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผล เป็นต้น

2) งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดทำแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ดังนี้

ก. การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรกลางที่ ยกร่างขึ้นมาเพื่อใช้กับประชากรโดยส่วนรวมนั้น มักจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นควรจะได้มีการปรับหลักสูตรกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ การดำเนินการปรับหลักสูตรท้องถิ่นทำได้หลายลักษณะ คือ อาจทำโดยคณะกรรมการหรือบางลักษณะอาจจะทำโดยครูผู้สอนแต่ละคนก็ได้

ข. การจัดทำแผนการสอน การจัดทำแผนการสอนเป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรให้ไปสู่ภาคปฏิบัติโดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาไว้อย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ การจัดทำแผนการสอนจึงมักดำเนินการเป็นรายวิชาหรือเป็นชั้นเรียน แผนการสอนอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นแผนการสอนระยะยาวและอีกส่วนหนึ่งเป็นแผน การสอนระยะสั้น โดยการนำเอาแผนการสอนระยะยาวมาขยายเป็นรายละเอียดสำหรับการสอนในแต่ละครั้ง

ค. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมการสอนแต่ละครั้งจะต้องเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอนว่าการสอนในครั้งนั้น ๆ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างไร การที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้จะต้องให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอะไร ในบางครั้งการที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจจะสามารถจัดกิจกรรมได้หลาย ๆ ชนิด แต่ละชนิดอาจจะมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในเรื่อง

การใช้เวลา การใช้แรงงาน การใช้ทรัพยากร ตลอดจนการใช้งบประมาณ ครูผู้สอนควรเลือกกิจกรรมที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์ สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุดประหยัดทั้งเวลา แรงงาน และค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด

ง. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเป็นงานที่สำคัญงานหนึ่งเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรของครู ทั้งนี้ เพราะการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักการของหลักสูตรจะช่วยบ่งบอกถึงความสัมฤทธิ์ผลการใช้หลักสูตรได้ ครูผู้สอนจะต้องทำการศึกษาให้เข้าใจถึงจุดประสงค์และจุดเน้นของหลักสูตรอย่างชัดเจน ต่อจากนั้นจึงศึกษาเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลให้เข้าใจ แล้วจึงปฏิบัติตามข้อกำหนดและวิธีการต่าง ๆ อย่างถูกต้องและครบถ้วน จะเป็นการช่วยให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร และการจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

ก. การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น จะต้องมี การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่าได้ ดำเนินการด้วยความถูกต้องมี ปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาจะได้หาทางแก้ไขและให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรหรือ นิเทศการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศว่า เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิด

ข. การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร หน่วยงาน ส่วนกลางควรหาทางสนับสนุนและส่งเสริมหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตรให้สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความมั่นใจ การจัดตั้งศูนย์วิชาการอาจจะทำในลักษณะของศูนย์ให้บริการแนะนำช่วยเหลือหรือจัดตั้งโรงเรียนตัวอย่างเพื่อพัฒนาให้เป็นแกนนำในการขยายผลการพัฒนาและ การใช้หลักสูตรไปสู่โรงเรียนอื่น รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ โรงเรียนพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรในโรงเรียนของตน และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรในระหว่างโรงเรียนต่าง ๆ อีกด้วย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544, หน้า 87) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ดังนี้ คือ

1) การเตรียมวางแผนเพื่อใช้ หลักสูตรใหม่ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียนจะต้องศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนครั้งนี้มีเป้าประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชนเพียงใด ทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการนำหลักสูตรมาปรับใช้อย่างไรบ้างวัสดุประกอบหลักสูตรและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการพัฒนาหลักสูตรนี้จะจัดหาได้อย่างไร และโดยวิธีใด งบประมาณและอาคารสถานที่พอเพียงหรือไม่

2) การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรจะทำโดยวิธีใด การวางแผนงานเพื่อใช้หลักสูตรใหญ่อย่างละเอียดรอบคอบและมีขั้นตอนจะทำให้การใช้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่าย

3) การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้น ตัวครูจะต้องมองเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในสังคม ครูจะต้องก้าวให้ทันกับเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะครูจะเป็นผู้ที่ทำให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในชีวิตสังคมปัจจุบันมากที่สุด ฉะนั้น การคัดเลือกและจัดครูเข้าสอนจึง ต้องระมัดระวังแม้ว่าครูจะผ่านการฝึกอบรมการใช้หลักสูตรมาแล้วก็ตาม

4) การจัดตารางสอน การจัดตารางสอนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักสูตรได้เหมือนกัน ในการจัดตารางสอนควรคำนึงถึงการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ไม่ควรใช้เวลาเท่า ๆ กัน ระดับของความยากง่าย ของการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกัน ช่วงการเรียนรู้จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนและเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียนและรวมถึงอัตราเวลาเรียนในแต่ละภาคการศึกษาและรอบปีการศึกษาตลอดจนชั่วโมงสอนของครูนอกจากนี้การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง จะต้องมีการใช้ตลอดเวลาจึงจะถือว่าการใช้อาคารสถานที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5) การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การจัดทำกำหนดการสอน ประมวลการสอน แผนการสอน พัฒนาคู่มือครู แบบเรียน และสื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ โดยเฉพาะแผนการสอนจะ ช่วยให้ครูเห็นแนวทางว่าจะเลือกกิจกรรมอะไรให้กับเด็ก และกิจกรรมอะไรที่จะทำให้เด็กอยากเรียน การจัดทำสื่อการเรียนการสอนควรจะทำร่วมกันทำเพราะจะเป็นการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และครอบคลุมเนื้อหาสาระได้มากกว่า และที่สำคัญคือผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถความสนใจและตรงกับความต้องการของชุมชน

6) การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรกับผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียนและประชาชนในชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่จะช่วย ให้เกิดความเข้าใจว่าการใช้หลักสูตรใหม่นั้น ลูกหลานของเขาจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเกี่ยวกับการเรียนรู้ เจตคติ ค่านิยม และความสามารถในการแก้ปัญหา การประชาสัมพันธ์หลักสูตรจะต้องทำ ติดต่อกันไป และแต่ละครั้งไม่ควรนานเพราะจะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะช่วยได้มาก

7) การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และการเลือกสรรโครงการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการเรียนรู้ของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนก็จะเป็นส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ เช่น การจัดบริการอาหารกลางวัน เด็กจะได้แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกคุณ

ค่าอาหารที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การบริโภคอาหารที่ได้สัดส่วนและถูกสุขลักษณะและมรรยาทในการรับประทานอาหาร เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ โดยไม่รู้ตัว และผลจากการเรียนรู้นี้จะช่วยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวเด็กต่อไป

8) การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรเป็นสิ่งที่สำคัญและจะต้องกระทำเป็นขั้นตอน ถ้าจุดมุ่งหมายของการใช้หลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินเพื่อปรับปรุงก็ จะทำได้ง่ายและทราบว่า การปรับปรุงควรจะเริ่มที่จุดใดบ้าง วิธีการทำนั้นจะอย่างไร การประเมินผลหลักสูตรควรจะคำนึงถึงการประเมินผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร การบริการหลักสูตร การดำเนินการตามหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

7. การประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544, หน้า 89) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่าเป็น การพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมา นั้นว่า เป็นอย่างไรมีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 56) กล่าวถึงความหมายของประเมินหลักสูตรว่า เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเลือกหรือ ปัญหา เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณค่าดีขึ้นหรือตัดสินใจว่าคุณค่าของหลักสูตรนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุปการประเมินหลักสูตรคือ การรวบรวมและศึกษาข้อมูลรวมทั้งการวิเคราะห์ต่างๆ เพื่อทำการพิจารณาตรวจสอบตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่าบรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และควรจะปรับปรุงในข้อดีข้อเสียต่างๆ อย่างไรบ้าง

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

ทาบา (Taba, 1962, หน้า 29) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรกระทำขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงใดบ้างที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งการประเมินดังกล่าวจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตรและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คุณภาพของผู้บริหาร และผู้ใช้หลักสูตร สมรรถภาพของผู้เรียน ความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ การใช้สื่อและวัสดุการสอน

ทศนา แชมมณี (2528, หน้า 89) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วการประเมินหลักสูตรใด ๆ ก็ตามจะมีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกันอยู่ 3 ประการสำคัญ ๆ คือ

1) เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นสามารถสนองตามวัตถุประสงค์ที่จะฝึกผู้เรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวหรือไม่

2) เพื่อตัดสินใจว่า การวางแผนและรู้ระบบของหลักสูตรตลอดจนการบริหารงาน และการสอนตามหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่

3) เพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิตคือ ผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 59) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

1) เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร

2) เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่า ควรใช้หลักสูตรต่อไป หรือควรยกเลิกการใช้หลักสูตรเพียงบางส่วน หรือยกเลิกทั้งหมด

4) เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางศึกษามาแล้วหรือไม่ อย่างไร

จุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินหลักสูตรโดยสรุปคือ เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรว่าช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ และตัดสินใจว่าการกำหนดเนื้อหาสาระการจัดประสบการณ์การสอน เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องหรือไม่มากนักเพียงใด เพื่อการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

1. ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยพัฒนา หรือฝึกฝนเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรใหม่ที่จะเข้าทำงานหรือที่ทำงานอยู่แล้วในหน่วยงานให้มีความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้นจนเหมาะสมกับงานที่ทำอยู่มีผู้ที่ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมอื่น ๆ อีกหลายท่าน เช่น

วันชัย เดชพรวงศ์ (2538, หน้า 68) ได้กล่าวว่า วิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการปรับปรุงผลการทำงานการฝึกอบรมเรื่องทัศนคติมีความสำคัญอย่างมากการมีทัศนคติที่ถูกต้องทักษะต่าง ๆ จะถูกนำมาใช้และจุดบกพร่องในทักษะต่างก็จะถูกแก้ไขได้

สมคิด บางโม (2538, หน้า 14) ได้สรุปว่าการฝึกอบรมหมายถึงกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคลโดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และ เจตคติ (attitude) อันจะนำไปสู่การยกมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

วิจิตร อวาทกุล (2537, หน้า 50) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการฝึกอบรมว่า หมายถึงการพัฒนาหรือฝึกฝนอบรมบุคคลให้เหมาะหรือเข้ากับงานหรือการทำงานส่วน การศึกษา หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ความเข้าใจ (understanding) ทักษะ (skill) ความชำนาญงาน ความสามารถ (ability)

พัฒนา สุขประเสริฐ (2541, หน้า 4) การฝึกอบรม หมายถึง “กระบวนการสำคัญที่จะช่วยพัฒนาหรือฝึกฝนเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรใหม่ที่จะเข้าทำงานหรือที่ปฏิบัติงานประจำอยู่แล้วในหน่วยงาน ให้ความรู้ความสามารถทักษะหรือความชำนาญ ตลอดจนประสบการณ์ให้เหมาะสมกับการทำงาน รวมถึงก่อให้เกิดความรู้สึกเช่นทัศนคติหรือเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลให้บุคลากรแต่ละคนในหน่วยงานหรือองค์การมีความสามารถเฉพาะตัวสูงขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทำให้หน่วยงานหรือองค์การมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพที่ดีขึ้น”

ดังนั้น การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคลโดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ทักษะ หรือความชำนาญ (skills) และทัศนคติ (attitude) ที่นำไปสู่การยกมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

2.1 เพิ่มพูนความรู้ (knowledge) การเพิ่มพูนความรู้หรือเสริมสติปัญญาหรือเพื่อปรับปรุงแก้ไขความรอบรู้เพื่อการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลในแต่ละระดับเกี่ยวกับการเข้าใจ กฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับ หน้าที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน/บุคคล การเข้าใจการจัดการการบริหาร รูปแบบการบริหารทำให้มีความรู้คือรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นอะไรและสามารถความ จดจำไว้ได้ มีความเข้าใจคือรู้ในเหตุและผลของสิ่งที่ได้รู้นั้น สามารถอธิบายและขยายได้อย่าง ถูกต้องและแจ่มชัด สามารถนำสิ่งที่รู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ นอกเหนือจากนี้แล้วการฝึกอบรมยังสามารถมุ่งสูงขึ้นให้ผู้เข้ารับการอบรม สามารถวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นองค์ประกอบ ต่างๆ ที่เป็นลำดับสัมพันธ์กันได้สามารถสังเคราะห์จัดเรียงเรียงและรวบรวมองค์ประกอบต่างๆ ที่กระจายกันอยู่เข้าเป็นแบบแผนหรือโครงสร้างใหม่ได้และที่สำคัญคือสามารถประเมินค่า คือตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดตามเกณฑ์ที่กำหนดได้การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ อาจขยายไปถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการนำไปใช้ปรับในสถานการณ์จริงด้วย เป็นการเสริมความรู้ ความสามารถในวิชาชีพ

2.2 พัฒนาทักษะ (skill) การพัฒนาทักษะความชำนาญเป็นจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมและการพัฒนามาช้านาน รวมถึงตั้งแต่การจัดลำดับความสำคัญของงานการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าการเพิ่มความมั่นใจในการตัดสินใจทำให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและคล่องตัว จนมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถทำได้เองในสถานการณ์จริงของท้องถิ่นและความพร้อมของตน การเพิ่มจำนวนครั้งหรือความถี่ในการฝึกปฏิบัติทำให้มีประสบการณ์และทักษะในการทำงานสูงนั้น ก่อให้เกิดความมั่นใจได้เป็นอย่างดี สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องโดยใช้เวลาน้อยลง

2.3 เปลี่ยนแปลงเจตคติ (attitude) เมื่อสร้างเจตคติที่ดีที่เหมาะสมแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำให้มีกำลังใจหรือขวัญที่ดีในการทำงาน สามารถทำงานของตนได้ด้วยความยินดีและพอใจ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยความสบายใจ การฝึกอบรมโดยทั่วไปมักมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงแก้ไขความรอบรู้เพื่อการปฏิบัติงาน และเพิ่มทักษะความชำนาญการ แต่ละเลยการจูงใจบุคลากรให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ดีขึ้น ทั้งที่การจูงใจบุคลากรเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง เพราะหากบุคลากรมีความรู้และทักษะในการทำงาน แต่ขาดแรงจูงใจในการทำงานก็จะไม่นำความรู้และทักษะมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ และการขาดความจูงใจในการปฏิบัติงานอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่บุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมและการพัฒนา ไม่นำความรู้และทักษะที่ได้รับมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถทำให้การฝึกอบรมไม่เกิดผลตามที่กำหนดไว้ (พัฒนา สุขประเสริฐ, 2541, หน้า 5)

3. ประเภทของการฝึกอบรม

3.1 การอบรมปฐมนิเทศ (orientation) การฝึกอบรมประเภทนี้จัดขึ้นสำหรับผู้ที่จะเข้ารับราชการใหม่หรือผู้ปฏิบัติงานใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญดังนี้

- 3.1.1 แนะนำให้รู้จักสถานที่ทำงานใหม่
- 3.1.2 แนะนำให้รู้จักระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ
- 3.1.3 แนะนำให้รู้จักการจัดองค์การโดยทั่วไปเกี่ยวกับหน่วยงานต่าง ๆ
- 3.1.4 สร้างเสริมขวัญในการปฏิบัติงานให้มีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน
- 3.1.5 ส่งเสริมปริมาณผลิตผลของงานให้สูงขึ้น
- 3.1.6 สร้างความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมขององค์การนั้น ๆ
- 3.1.7 ให้รู้จักคุ้นเคยกับผู้ร่วมงาน

การอบรมปฐมนิเทศจะจัดในลักษณะอย่างไร ขึ้นอยู่กับสภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ตำแหน่งของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ส่วนระยะเวลาของการฝึกอบรมปฐมนิเทศใช้เวลาตั้งแต่ 1 วัน - 1 เดือน ทั้งนี้แล้วแต่เรื่องที่จะให้การอบรม

3.2 การฝึกอบรมปฏิบัติการ (On-the-job training) เป็นการอบรมที่ให้ผู้ปฏิบัติงานจริง ๆ ลำดับขั้นของการฝึกปฏิบัติมีดังนี้

3.2.1 อธิบายให้ทราบถึงหลักและวิธีโดยทั่วไป

3.2.2 สาธิตให้ดูจากของจริง

3.2.3 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทดลองปฏิบัติ

3.2.4 แก้ไขข้อบกพร่อง และชี้แจงให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบ

3.2.5 ติดตามดูการทดลองปฏิบัติงานจนสามารถทำได้ด้วยตนเอง

การอบรมฝึกปฏิบัตินี้อาจจัดได้โดยวิธีต่างๆ เช่น การเข้าร่วมประชุมสัมมนา การศึกษา ดูงานในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น

3.3 การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติงาน (skill training) การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ก่อให้เกิดทฤษฎีการจัดการใหม่ ๆ มีเครื่องจักร เครื่องมือและวิธีการทำงานใหม่ๆ ซึ่งพนักงานจำเป็นต้องพัฒนาทักษะเพื่อสนองความต้องการขององค์กร

3.4 การฝึกอบรมระดับหัวหน้างาน (supervisory training) การฝึกอบรมประเภทนี้ เนื่องจากธุรกิจองค์กรเติบโตขึ้น งานก็ขยายขึ้นและเจ้าหน้าที่ต้องเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ความจำเป็นที่ต้องมีหัวหน้างานมีมากขึ้นด้วย

3.5 การฝึกอบรมระดับการจัดการ (managerial training) การฝึกอบรมระดับการจัดการนี้ หมายถึงผู้จัดการระดับรอง หรือหัวหน้างาน ที่มีภาวะความรับผิดชอบสูงกว่าหัวหน้างานทั่ว ๆ ไปหลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมระดับนี้เป็นวิชาเฉพาะเป็นส่วนใหญ่ซึ่งเกี่ยวกับการบริหาร เช่น วิชาจิตวิทยาการบริหาร ภาวะผู้นำ การวินิจฉัยสั่งการ เป็นต้น

3.6 การฝึกฝนตนเอง (self-training) การฝึกฝนตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในยุคปัจจุบัน เพราะมีสื่อแหล่งความรู้มากมายที่จะศึกษาฝึกฝนด้วยตนเองได้ วิธีการฝึกฝนอบรมด้วยตนเองมีดังนี้

3.6.1 ตั้งใจฝึกฝนตนเองให้ทันกับเหตุการณ์

3.6.2 แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นแบบกันเอง

3.6.3 ศึกษาหาความรู้จากเอกสารวิชาการอื่น ๆ

3.6.4 ติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนโยบาย และโครงการของงานที่

เกี่ยวข้อง

3.6.5 ติดตามความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ภายในและภายนอกประเทศ

3.6.6 ศึกษากรอบระบบในวิชาที่เกี่ยวข้องกับงาน และความรู้อื่น ๆ

3.6.7 เข้าร่วมประชุมสัมมนาเมื่อมีโอกาส

3.6.8 เป็นผู้นำอภิปรายและบรรยายในบางโอกาส

3.6.9 เป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการ

3.6.10 หาโอกาสไปศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้อง และมีความสัมพันธ์กันระหว่างความรู้ การปฏิบัติ (action) การฝึก (training) และการเรียนรู้ (learning) ในองค์กร แนวความคิดเรื่อง การฝึกอบรมที่เกิดขึ้นในระยะเริ่มแรกสนใจเรื่องการสื่อสารและการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะที่จำเป็น เพื่อประกอบการทำงาน โดยมุ่งผลด้านเศรษฐกิจกิจเป็นหลักจุดเริ่มต้นของการฝึกอบรมมีสาเหตุมาจากสภาพปัญหา (problems) ความกดดัน (pressure) และแรงกระตุ้น (motivation) ที่ต้องการให้มีการปรับปรุงการทำงาน ต่อมาแนวความคิดเรื่อง การฝึกอบรมได้รับการพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมมากยิ่งขึ้นเป็นที่ยอมรับกันว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กันระหว่าง ความรู้การปฏิบัติ การฝึก และการเรียนรู้เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและความรับผิดชอบร่วมกันในองค์การ

5. เทคนิคการฝึกอบรม

การจัดการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพการทำงานของบุคลากรโดยการให้ความรู้ ความเข้าใจทักษะและทัศนคติที่ดีในการทำงาน องค์ประกอบที่สำคัญของการฝึกอบรม เพื่อให้ได้จุดมุ่งหมายดังกล่าวคือเทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรม ซึ่งจะต้องมีการเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับหลักสูตรที่ใช้ และเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

5.1 ความหมายของเทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรม (training technique) หมายถึงวิธีการใช้ในการติดต่อสื่อสารหรือ ถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็น ข้อเท็จจริง ประสบการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างผู้ให้การอบรมและผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือ วัตถุประสงค์ใดๆ ตามที่กำหนดไว้ (พินิจดา วีระชาติ, 2543, หน้า 85)

เทคนิคการฝึกอบรม หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้ความเข้าใจมีทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสมหรือเกิดความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้น

5.2 ประเภทของเทคนิคการฝึกอบรม

5.2.1 ประเภทการบรรยายและอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เทคนิคการฝึกอบรมประเภทนี้ได้แก่ การบรรยายหรือปาฐกถา (lecture or speech) การบรรยายเป็นชุด (symposium) การอภิปราย เป็นคณะ (panel discussion) เป็นต้น

5.2.2 ประเภทให้ผู้เข้ารับการอบรมมีบทบาทร่วม เช่น การสัมมนา (seminar) การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) การประชุม (conference) การประชุมซินดิเคต (syndicate method) การระดมความคิด (brainstorming) การแสดงบทบาทสมมุติ (role playing) การประชุมถกเถียง (buzz Session) การศึกษาเฉพาะกรณี (case study) การให้เวลา

ซักถาม (question period) การสัมภาษณ์ (interview) ละครสั้น (skit) การสาธิต (demonstration) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ทักษะศึกษา (field trip) เป็นต้น

5.2.3 ประเภทพัฒนาเฉพาะตัวบุคคลซึ่งผู้เข้ารับการอบรมสามารถปรับให้เข้ากับระดับความสามารถในการเรียนรู้และตามความสะดวกของตนได้ เช่น การสอนแบบสำเร็จรูป (program instruction) การสอนแนะ (coaching)

5.2.4 ประเภทใช้สื่อในการฝึกอบรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ เช่น การใช้สไลด์ ประกอบเสียง (side tape presentation) การใช้ภาพยนตร์ประกอบ (instruction film) (พนิจดา วีระชาติ, 2543, หน้า 85)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544, 2544, หน้า)

1. หลักการ

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีดังนี้

1.1 เป็นการศึกษาเพื่อรวมเป็นเอกภาพของชาติมุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ความเป็นสากล

1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งสาระเวลา และการจัดการเรียนรู้

1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกเป้าหมายเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้

2. จุดหมาย

จุดหมายของหลักสูตรกำหนดเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

2.1 มีวินัยในตนเองปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ใฝ่รู้ใฝ่เรียนรักการอ่านรักการเขียน และรักการค้นคว้า

2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี

2.4 มีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์การคิด การสร้างปัญญา และการดำเนินชีวิต

2.5 รักการออกกำลังกายดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

2.6 มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าบริโภค

2.7 ภูมิใจในความเป็นไทย และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีกีฬาภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2.9 มีความรักประเทศชาติและท้องถิ่นสร้างสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม

3. โครงสร้าง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 มีโครงสร้าง ดังนี้

3.1 ระดับช่วงชั้นแบ่งเป็น 4 ช่วงชั้น คือ

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

3.2 สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยองค์ความรู้ทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน 8 กลุ่ม คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ

3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาความสามารถตามความเหมาะสมของผู้เรียนซึ่งครูผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาได้ทุกด้าน

3.3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ โดยเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์

3.4 มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนดไว้เป็น 2 ลักษณะ

3.4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานหรือมาตรฐานกลุ่มสาระเป็น มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

3.5 เวลาเรียนและการจัดเวลาเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง จัดเป็นรายปี เวลาเรียนเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4– 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 –1,000 ชั่วโมง จัดเป็นรายปี เวลาเรียนเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง จัดเป็นรายปี เวลาเรียนเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 –6 ในหนึ่งปีมีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง จัดเป็นรายภาค เวลาเรียนเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง และมีการคิณนำหนักของรายวิชาเป็นหน่วยกิต (40 ชั่วโมง/ภาค มีค่านำหนักวิชา 1 หน่วยกิต)

3.6 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับผู้พิการผู้ด้อยโอกาส ผู้มีความสามารถพิเศษ และการศึกษาเฉพาะทาง ต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและสามารถพิจารณาปรับลดหรือเพิ่มระดับคุณภาพของมาตรฐานให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

3.7 การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เน้นการบูรณาการเชื่อมโยงหลักสูตร โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็น การเรียนรู้ตลอดชีวิต ผักักหะกระบวนการคิด แก้ปัญหา เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเป็น คนมีความรู้คู่คุณธรรม

3.8 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

เป็นการประเมินเพื่อให้ผู้เรียนทราบระดับความก้าวหน้าและความสำเร็จ ครูจะมีความเข้าใจและรู้สึกถึงความต้องการของผู้เรียนทั้งรายบุคคล และกลุ่ม รวมทั้งเป็นการประเมิน การจัดการกิจกรรมของตนเองสำหรับผู้ปกครองจะทราบผลการเรียนหรือระดับความสำเร็จของเด็ก การวัดและประเมินสถานศึกษาจะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการสถานศึกษา การประเมินผลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.8.1 ประเมินระดับสถานศึกษา เพื่อให้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น

3.8.2 ประเมินระดับชาติ เพื่อให้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยมีวิธีการประเมินเฉพาะผู้เรียนในปีสุดท้ายของช่วงชั้นคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, 6 สารที่ประเมินคือภาษาไทย คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษและกลุ่มสาระอื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

3.9 เกณฑ์การจบหลักสูตร

การจบหลักสูตรเป็นไปตามการจัดการศึกษา คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ภาคบังคับ 9 ปี) และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี) การผ่านช่วงชั้น ผู้ที่เรียนจะต้องผ่านเกณฑ์การตัดสินได้ทุกกลุ่มสาระตามที่สถานศึกษา กำหนดโดยต้องผ่านการประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนตามที่สถานศึกษากำหนดรวม ถึงผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์และต้องร่วมและผ่านการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามที่สถานศึกษากำหนด

3.10 เอกสารหลักฐานการศึกษา

3.10.1 สถานศึกษาจะต้องจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาดังนี้

- 1) แบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2) แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- 3) แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล
- 4) ระเบียบสะสมการพัฒนาต่าง ๆ

3.10.2 ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้กำหนดประกอบด้วย

- 1) ระเบียบแสดงผลการเรียนรู้ประจำตัวผู้เรียน
- 2) ใบประกาศนียบัตร
- 3) แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ

มัธยมศึกษาตอนปลาย

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กรมวิชาการ (2544, หน้า 11-15) ได้กล่าวถึง สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ

ผลจากความเจริญทางวิทยาการและเทคโนโลยีของโลกปัจจุบันทำให้ประชากรใน ส่วนต่างๆ ของโลกมีการเคลื่อนไหวหลอหลอมให้เป็นประชากรโลกและรวมเป็นสังคมเดียวกัน การที่สังคมโลกจะดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข ประชากรคงเป็นพลเมืองดีทั้งในระดับโลก และระดับประเทศย่อมมาจนถึงสังคมเล็กที่สุดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสำคัญใน ด้านพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีมีเหตุผลด้วยกุศลจิต คิดสร้างสรรค์มั่น ในคุณธรรมนำความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุขโดยใช้เทคนิควิทยาการจาก วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้ง ทางธรรมชาติและสังคมได้อย่างมีความสุข

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี การศึกษาดังแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ ประกอบมาจากหลายแขนงวิชาจึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการโดยนำวิทยาการจากแขนงวิชา ต่างๆในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกันได้แก่ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและ ศาสนากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนโดยมีเป้าหมายของการพัฒนา ความเป็นพลเมืองดีซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ดังนั้น กลุ่มสาระการ เรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความ เจริญอกงามในด้านต่าง ๆ คือ

1.1 ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระความคิดรวบยอดและหลักการ สำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ได้แก่ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา ปรัชญา และศาสนา ตาม ขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ

1.2 ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการ ต่างๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคม เป็นต้น

1.3 ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติ และ ค่านิยมที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเองซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู มีเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดีมี ความพอดีในการบริโภคเห็นคุณค่าของการทำงานรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่มรัก ประเทศชาติเห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ครุฑาในหลักธรรม ของศาสนา และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

กิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับ การอบรมปมนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ เมื่อ มองในภาพรวมแล้วพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมนั้น นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมแล้วยังมีทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ ประกอบการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรมหลักธรรมทาง ศาสนามาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกันเป็นศาสตร์บูรณาการวิชาความรู้จากที่ต่าง ๆ วิธีการและแนวคิดของ

นักวิทยาศาสตร์กระบวนการของนักวิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินทัศนศิลป์ ประสพการณ์ของนักศิลปะ และทักษะการถ่ายทอดทางภาษาออกมาเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งต้องปฏิบัติในการเรียนรู้การสอนกลุ่มสังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรมทั้งสิ้น

การเชื่อมโยงกลุ่มสาระการเรียนรู้นี้เป็นไปในหลักสูตรการเรียนการสอนสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมได้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม เชื่อมโยงได้ดีกับการเรียนภาษา ผู้เรียนที่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรมต้องใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ใช้ภาษาในการใช้เหตุผลและแก้ปัญหาปกป้องรักษา วัฒนธรรมให้คงไว้การพัฒนาทักษะทางภาษาในการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมได้แก่ การอ่าน เขียน พูด ฟังวรรณกรรมต่าง ๆ จะช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนได้เข้าใจโลกด้วยการศึกษาวรรณกรรมเหล่านี้ใน เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมวรรณกรรมจากสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนมีมากมายที่จะพัฒนาทักษะทางภาษาได้มิใช่แต่เฉพาะจากหนังสือเรียนทั้งนี้เพื่อขยายประสบการณ์ทางสังคมที่เป็นจริงของผู้เรียนให้กว้างขวางขึ้นสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ และคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมืออีกทางหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้ดีกับการเรียนศิลปะ ศิลปะ ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจมุมมองต่าง ๆ เกี่ยวกับโลกงานศิลปะสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของสังคม การเมืองเศรษฐกิจ ในยุคสมัยต่าง ๆ ได้ศิลปะสะท้อนความคิด จิตวิญญาณความหวังของมนุษยชาติศิลปะเป็นเสมือนบันทึกลึกฐานว่ามนุษย์เรามีชีวิตมี ความคิดอย่างไรด้วยการนำเสนอมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้สร้างงานศิลปะนั้น ศิลปะจึงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โลกกว้างที่เขาอาศัยอยู่การศึกษาสังคมจากงานศิลปะนั้นศิลปะจึง ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โลกกว้างที่เขาอาศัยอยู่ การศึกษาสังคมจากงานศิลปะยังทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม เชื่อมโยงได้ดีกับการเรียนคณิตศาสตร์ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบและแก้ปัญหาต่าง ๆ ผู้เรียนได้ใช้แนวคิดทางคณิตศาสตร์ในการจัดระบบ วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ หรือประเด็น ปัญหาในสังคมได้ทั้งยังเชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้นำวิธีการแก้ปัญหามาใช้เพื่อประเมินความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในอดีตกับเงื่อนไขในปัจจุบันและผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม เชื่อมโยงได้ดีกับการเรียนวิทยาศาสตร์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียน ได้สำรวจองค์ประกอบทางการเมือง เศรษฐกิจลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ปรากฏอยู่ในสังคมที่อาศัยอยู่ การเรียนวิทยาศาสตร์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับการศึกษาโลกทั้งกายภาพและทางสังคม การตรวจสอบผลของธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมการนำแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ มาใช้และผลที่เกิดขึ้นทั้งสองวิชาสามารถเชื่อมโยงให้เรียนเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและมองเห็นการปฏิบัติเพื่อกิจกรรมทางสังคมได้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เชื่อมโยงได้กับการเรียนสุขศึกษาและพลศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเจตคติ ค่านิยม จริยธรรม และวิธีการต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการแก้ปัญหา และการตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะและการปฏิบัติตนทางสุขศึกษาและพลศึกษามาดำรงชีวิตเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ และจิตใจให้มีคุณภาพได้จึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างคุณค่าทางร่างกายและสติปัญญาเพื่อการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดี ต่อสุขภาพ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เชื่อมโยงได้กับการเรียนการงานอาชีพและเทคโนโลยีการเรียนการงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในงาน ที่เป็นพื้นฐานของวิชาชีพ มีทักษะในการทำงานมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ มีจริยธรรมคุณธรรมในการทำงานและสามารถนำความรู้ และทักษะไปใช้ให้ผู้เรียนได้สำรวจความเป็นไปในสังคมและโลก พิจารณาวามมนุษย์พูดเขียนประเมิน คำนวณ วิเคราะห์ สร้างจินตนาการ ต่อสู้และพากเพียรพยายามในเรื่องต่าง ๆ กันอย่างไร สังคมศึกษาเชื่อมโยงกิจกรรม ที่มนุษย์ทำโดย เน้นเรื่องวรรณกรรม ศิลปะเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ ทั้งในอดีตปัจจุบันและอนาคตเข้าด้วยกัน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการเอาความรู้จากสาระวิชาต่าง ๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกันในประเด็น ปัญหาหรือเรื่องที่จะศึกษาการจัดวางหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ จึงมักเป็นปัญหาที่เป็นการบูรณาการ (Integrated Thematic Unit) ลักษณะหน่วยการเรียนรู้แบบนี้จะนำมาจากแนวคิด การคิดรวบยอด ปัญหาหรือโครงการที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ที่เขาต้องแสวงหาและรวบรวมมาเป็นประเด็นปัญหาหรือโครงการเหล่านั้นอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาระหลักต่าง ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มภาษาไทยกลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มศิลปะ กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้ เช่น เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมความรับผิดชอบ การพึ่งพา ความขัดแย้ง ความสมดุล และความขาดแคลน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การนำหน่วยการเรียนรู้มา ให้ผู้เรียน เป็นเรื่องที่ครูต้องค้นหาต้องออกแบบเอง มิใช่ นำมาจากหัวข้อ ของหนังสือเรียน หน่วยการเรียนรู้ใน ลักษณะนี้จะมีลักษณะสะท้อนให้เห็นภาพรวมของแนวคิดต่าง ๆ ได้กว้างขวาง และลึกซึ้งมองเห็นวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ได้ความรู้ในหน่วยเรียนนั้นได้หลากหลายวิธีไม่ว่าจะด้วยการเรียนเป็นกลุ่ม เป็นรายบุคคล

2. วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่ม ดังนี้

2.1 เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำ และเป็นพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบโดย

1) ความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศเพื่อ มีการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี

2) นำความรู้ เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อเกิด สภาพแวดล้อมของมนุษย์เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

3) นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติของตน

4) นำความรู้เรื่องการผลิตการแจกจ่าย การบริโภคสินค้า และบริการ มาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

5) ในความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรมศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติ ปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

6) นำวิธี การทำสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคม และกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการ เรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจสังคมโลกที่ซับซ้อนสามารถ ปกครองดูแลตนเองและเอาใจใส่ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกได้

ดังนั้นตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐานควรแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้เรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้ใช้ความรู้อย่างมีความหมายเพื่อการตัดสินใจการสำรวจสอบการสืบค้น การ สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และนำทางตนเองและผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนสู่โลกแห่งความเป็นจริง ในชีวิตได้

2.2 ได้บูรณาการสรรพความรู้กระบวนการและปัจจัยต่างๆเพื่อการเรียนรู้ตาม เป้าหมายของ ท้องถิ่น และประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูล ความรู้ทั้งในระดับ ท้องถิ่นประเทศชาติและระดับโลก เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

2.3 ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่สามารถแสดง จุดยืนในค่านิยมจริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่ แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

2.4 การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทายผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมายได้รับการประเมินที่ เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของ สังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

3. คุณภาพผู้เรียน

3.1 เป้าหมาย / ความคาดหวัง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีเป้าหมาย ความคาดหวังที่สำคัญคือ ให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การที่จะบรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

3.1.1 ความรู้ ความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีความกว้างขวางมากไม่มีใครที่จะสามารถเรียนทุกสิ่งทุกอย่างได้ทั้งหมด และนี่คือปัญหาที่สำคัญและรุนแรงมากของการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่พยายามที่จะให้เกิดการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในศาสตร์ ที่ประกอบกันอยู่ในกลุ่มนี้งานที่ทำทนายของนักสังคมศึกษาและครูสังคมศึกษา ก็คือ ความสามารถที่คัดสรรสาระที่จะเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า จึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักการใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากสาระที่จะเรียน เกณฑ์การพิจารณาก็คือ ให้พิจารณาว่า สิ่งที่จะนำมาเรียนมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีหรือไม่นั้นก็หมายความว่าคัดเลือกสาระเนื้อหาที่มีอยู่บนพื้นฐานของการที่จะให้ผู้เรียนเป็นนักประวัติศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ หรือเป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในความรู้ แต่เป้าหมายต้องเป็นไปเพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคมเป็นประชาชนที่มีการศึกษา เข้าใจปัญหาสังคม เชื่อมโยงเข้ากับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน และของผู้อื่นได้ ส่งเสริมความเข้าใจโลก ปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม และให้เครื่องมือแก่ผู้เรียนในการทำความเข้าใจอดีตเพื่อเป็นสาระในการเผชิญและตัดสินใจใด ๆ ในปัจจุบันโดยตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นและวางแผนสู่ออนาคต

ดังนั้นความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมีการผสมผสานการศึกษาศาสตร์ต่าง ๆ เช่น มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา เข้าด้วยกันไม่เพียงเท่านั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ยังรวมถึงการศึกษาคุณลักษณะการเป็นคนดีของสังคม การเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการศึกษา ความเป็นไปของโลกพหุวัฒนธรรม กฎหมายศึกษา อาชีพศึกษา และประเด็นปัญหาร่วมสมัยต่าง ๆ นอกจากนี้ยังจะต้องบูรณาการสาระความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ อื่น ๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีอีกด้วย

3.1.2 ทักษะและกระบวนการ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประกอบด้วยทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคมที่เป็นสำหรับการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน ให้เป็น ผู้รอบรู้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

1) ทักษะทางวิชาการได้แก่ ทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน และการคิด ซึ่งนักเรียนต้องนำมาใช้ในการแสวงหาความรู้จัดการกับความรู การนำความรู้ไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่

2) การแสวงหาและจัดการกับข้อมูลความรู้ต่างๆ ทักษะด้านนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านศึกษา สืบค้นข้อมูล ความรู้ใช้กระบวนการศึกษาศึกษาค้นคว้าทางสังคมศาสตร์การสืบสวนความรู้ รวมทั้งความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนั้นการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจำเป็นที่จะต้องอาศัยความพยายามร่วมกันทั้งผู้เรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร

3.1.3 ผู้เรียน ต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงต้อง

1) แสดงความเข้าใจในสาระความรู้ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์สังคมวิทยา

2) เข้าใจโครงสร้างและหน้าที่ของระบบการเมือง การปกครองระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจ

3) เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำต่างเวลาต่างสถานที่บนพื้นฐานความคิดที่แตกต่างกัน แต่ต้องสามารถนำไปสู่ความเป็นส่วนรวมและความเป็นประชาธิปไตย

4) ตระหนักในคุณค่าของหลักการประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และหลักการอื่นที่ปรากฏ รัฐธรรมนูญ รวมทั้งเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และความรับผิดชอบสามารถนำมาใช้กับตนเอง ผู้อื่น และสังคมได้

5) มีปฏิสัมพันธ์ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมแสดงออกถึงการเคารพตนเองและผู้อื่น

6) รับผิดชอบต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นสาระสำคัญของคุณลักษณะการเป็นคนดีที่ได้รับการพัฒนา ด้านคุณธรรม จริยธรรม และสาระที่เกี่ยวข้องกับการอยู่รอดของมนุษย์

7) มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะบริหารผู้อื่น และส่งเสริมสิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม

3.1.4 ครู มีความรับผิดชอบต่อในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ครูจึงต้อง

1) จัดเตรียมหลักสูตรกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่บูรณาการ จัดเป็นหลักสูตรที่มีชีวิต มีความหมายลึกซึ้ง และเป็นหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนด้วยการปฏิบัติจริง

2) จัดเตรียมโอกาสที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะกระบวนการต่าง ๆ

3) เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการมีวิจารณญาณ รวมทั้งการทำ ความเข้าใจในความรู้ต่าง ๆ

4) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมกับการเรียนกลุ่มอื่น ๆ ได้ด้วย

3.1.5 ผู้บริหาร มีความรับผิดชอบในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้อง

1) สนับสนุน ช่วยเหลือในการนำหลักสูตรกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) จัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน

3.1.6 พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความรับผิดชอบในการสร้างสภาพแวดล้อมในบ้านให้ เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนพ่อแม่ ผู้ปกครองจึงต้อง

1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน

2) ให้และรับข้อมูลที่เป็นความร่วมมือช่วยเหลือกับทางโรงเรียน

3) กระตุ้นและมีส่วนร่วมในการพูดคุย แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ประเด็น ปัญหาทางสังคม และเรื่องที่ลูกหลานเรียนให้เวลาที่จะรับฟัง รับรู้และทบทวนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อย่างสม่ำเสมอคุณภาพของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดง บทบาทและความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อมจากองค์ประกอบ ดังกล่าวจึงทำให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดเน้นในการสร้าง คุณภาพของผู้ เรียน ดังนี้

1) ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสามารถนำ หลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้เป็นผู้กระทำความดีมีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนา ตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม

2) ยึดมั่น ศรัทธาและซำรงรักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของ สังคมไทยและสังคมโลก

3) มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพเพื่อการ ดำรงชีวิตอย่าง มีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

4) เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันภาคภูมิใจในความเป็นไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดระยะเวลาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้มีส่วนส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีจุดเน้นเมื่อผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น

4. สาระการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 24-30) ได้กล่าวถึงสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยาที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมือง การยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรม ที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของคณดีและอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่บุคคลนับถือสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และประสบการณ์ เกี่ยวกับหลักจริยธรรม คุณธรรม ในการควบคุมความประพฤติ สามารถนำความคิด ความเชื่อ และความ ศรัทธาทางศาสนามาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

และในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมคราวนี้ผู้วิจัยเลือกเฉพาะสาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม และ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาบางส่วนเท่านั้นเพื่อให้เหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น ซึ่งมาตรฐานการเรียนรู้ที่เลือกมาในการจัดทำหลักสูตรครั้งนี้ก็จะแบ่งออกดังนี้

1) สารที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่นับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธา ในพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3: ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

2) สารที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ยุวพุทธและต้นแบบชาวพุทธ

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยุวพุทธ

1.1 ความหมายของยุวพุทธ

สมทรง ปุณฺณฤทธิ (2521, หน้า 34-35) ได้กล่าวถึงความหมายของ ยุวพุทธ ไว้ว่า "ยุว" แปลว่า "ผู้เยาว์" "พุทธิกะ" แปลว่า "ผู้ที่นับถือในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า"

ดังนั้น ยุวพุทธ จึงมีความหมายว่า ผู้เยาว์ที่นับถือในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

กำเนิดยุวพุทธ ธรรมดาการก่อกำเนิดซึ่งสภาวุฒย อังกอปรด้วย บริบทแวดล้อมแห่งธรรมที่เกี่ยวข้องจะเป็นธรรมปฏิภน กิติ คติธรรมกิติ หรือแม้ในสิ่งอันเกิดขึ้นภายหลังในรูปของวัตถุธรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนมิได้ถือกำเนิดขึ้นโดยง่าย หากจักย้อนมองถึงเรื่องราวอันยิ่งใหญ่แห่งมหาบุรุษ พุทธคุณ เราทุกผู้ย่อมจักรู้ได้ว่า ธรรมะอันงดงามที่เรา รู้จัก ณ ปัจจุบันนี้ ได้เกิดขึ้นจากความเพียรแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่ตั้ง

การที่บุรุษหนึ่งจะพึงละทิ้งความสุขสะดวกสบาย เพื่อมาค้นหาความหมายแห่งชีวิตในวัยฉกรรจ์ นั้นมิใช่เรื่องโดยง่ายและพึงปกติ แลพลังแห่งพุทธปัญญาอันเส้าก่เกิดขึ้นจากสิ่งใด จากพระสติ อันส่องใสจากวัยที่มีพลังพร้อม และกล้าที่จะห้อมนำคำสอนอันบรรลุนั้น ลุแต่ความเข้าใจ ต่อผู้อื่น รอยพระพุทธบาท ที่ย่ำผ่านร้อน ผ่านหนาว ผ่านทุกข์เข็ญนาหนัก ออกเผยแผ่ธรรมไปทั่วแคว้นแผ่นดิน อย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย อุทิศตน อุทิศชีวิตตั้งแต่วัยหนุ่มจวบจนวัยร่วงโรยแห่งพระองค์นั้น ได้บอกกล่าวอะไรเป็นปริศนาธรรมโดยเฉพาะ แก่คนใน

วัยหนุ่มสาวที่ยังมีพลังกายอย่างเต็มเปี่ยม และพร้อมที่จะใช้พลังกายนั้นของตนออกบำเพ็ญบารมีเพื่อเสาะแสวงหาความเข้าใจของชีวิต ยั่วพุทธได้ถือกำเนิดขึ้นอันก่อกำเนิดมาจากพลังความคิดของเยาวชนหรือของคนหนุ่มสาวที่พร้อมจักก้าวอย่างตามรอยบาทแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อแผ้วถางทาง เพื่อสร้างทางธรรมอันยิ่งใหญ่คนหนุ่มสาวเหล่านี้ล้วนรู้ดีว่าร่างกาย แรงใจแลแรงศรัทธา จากพลังแห่งวัยอันบริสุทธิ์จากจิตใจอันแน่วแน่ จะเป็นสิ่งสำคัญอันยึดเหนี่ยว ที่จักเกาะเกี่ยวกันและกันไว้ ทุกคนรู้ว่าแผ่นดินยังต้องการร่วมแรง บ่มเพาะพืชพันธุ์แห่งธรรมอีกมาก แลพืชพันธุ์ที่ว่านี้หากจะเปรียบได้ก็คือพืชพันธุ์อันตระการของ ดอกบัวงาม กระชางที่บานออก ร่องรับรอยบาทแห่งองค์ มหาบุรุษผู้ก้าวอย่างไม่หวั่นไหว ก้าวรุด ไปข้างหน้า ก้าวอย่างไม่ห้อยถอยหลัง ก้าวอย่างอย่างมีสตินำพาแสงสว่างจากเขารวีวิสัยสู่การเติบโตแห่งธรรม เจกเช่นเดียวกันนี้ จึงกำลังก้าวอย่างจากการเริ่มต้นสู่หนทางข้างหน้า เช่นกัน จากพลังแห่งยุวชนที่พร้อมจะอุทิศตน เพื่อพระพุทธศาสนา

1.2 แนวคิดหลักในการอบรมยุวพุทธ

การอบรมยุวพุทธ เรื่องจำแนบชาวพุทธ เกิดจากการนำปรัชญาการศึกษาทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 ประการ คือ

1. พัฒนากาย : การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงาม
2. พัฒนาศีล : การพัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมด้วยดี อย่างเกื้อกูลเป็นประโยชน์ และมีอาชีพที่ถูกต้อง
3. พัฒนาจิต : การฝึกอบรมเพื่อให้เกิดจิตที่สมบูรณ์ด้วยลักษณะ ๓ ประการ คือ
 - 1) คุณภาพจิต : มีคุณธรรม สร้างเสริมจิตให้งดงาม
 - 2) สมรรถภาพจิต : ความสามารถของจิต
 - 3) สุขภาพจิต : มีจิตที่มีสุขภาพดี
4. พัฒนปัญญา : ฝึกอบรมเพื่อให้เกิดปัญญา 5 ระดับ คือ
 - ระดับที่ 1 : ความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ
 - ระดับที่ 2 : การรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง
 - ระดับที่ 3 : การคิดวินิจฉัยโดยบริสุทธิ์ใจ
 - ระดับที่ 4 : การเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง รู้ทาง เสื่อมทางเจริญ และเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีแก้ไข ปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จ ที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคมให้เจริญดีงามยิ่งๆ ขึ้นไป
 - ระดับที่ 5 : รู้เท่าทันธรรมตาของโลกและชีวิต เข้าใจความจริงแท้จิตใจเป็นอิสระ หลุดพ้นจากทุกข์โดยสมบูรณ์

ปรัชญาพุทธ

ทณฺโศ เสฏฺฐโฐ มนุสฺเสสุ = ในหมู่มนุษย์ผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว ประเสริฐที่สุด

....เราเชื่อว่า....

" คนจะดีได้ก็เพราะการฝึก...ฝึกมาอย่างไรก็เป็นไปอย่างนั้น
เราเชื่อว่าคนเรานั้นพัฒนาได้ ให้ดีได้ เท่าที่เขาต้องการ
พัฒนาที่ใจของคนเรานั้นแหละ คือ การพัฒนาที่ถูกต้อง
คนมีใจพัฒนาแล้ว จะไปสร้างประโยชน์ สร้างความดี สร้างวัตถุอะไรก็ได้"

คำปฏิญาณยุวพุทธ

"ยุวพุทธ ต้องเป็นหนึ่งเดียวกัน เหมือนดวงตะวันที่มีดวงเดียว"

2. การเข้าถึงพระรัตนตรัย

2.1 ความหมายของการเข้าถึงพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัย แปลว่า "แก้วอันประเสริฐสามดวง" ในที่นี้หมายเอา "พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์" ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความชื่นชมยินดีแก่ชีวิต เป็นสิ่งที่พึงที่ระลึกถึงอันสูงสุดของชีวิต เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวชีวิตไม่ให้ตกต่ำ เป็นเกราะป้องกันชีวิตให้เดินไปบนเส้นทางที่ถูกต้อง ดีงาม และพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

2.2 พระรัตนตรัยที่ควรรู้จัก

2.1.1 ท่านผู้สอนให้ประชุมชน ประพฤติชอบด้วย กาย วาจา ใจ ตามพระธรรมวินัยเรียกว่า "พระพุทธเจ้า"

2.1.2 พระธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของท่านเรียกว่า "พระธรรม"

2.1.3 หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของท่านแล้ว ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเรียกว่า "พระสงฆ์"

2.3 คุณของพระรัตนตรัย

2.3.1 พระพุทธเจ้ารู้ดีรู้ชอบด้วยพระองค์เองก่อนแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตามด้วย.

2.3.2 พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติไม่ให้ตกไปสู่ที่ชั่ว.

2.3.3 พระสงฆ์ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วสอนผู้อื่นให้ กระทำตามด้วย

2.4. การแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย

2.4.1 การทำความเคารพในพระพุทธเจ้า

- มีศรัทธาปสาทะในพระพุทธเจ้าอย่างมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง
- แสดงตนเป็นพุทธมามกะรับเอาพระพุทธเจ้ามาเป็นของตน
- ตั้งใจปฏิบัติตามคำสั่งสอนให้เต็มความสามารถ
- ศึกษาพระพุทธวจรียาให้เข้าใจแล้วดำเนินชีวิตของตนตามรอยบาท

พระศาสดา

- ไม่นำเรื่องพระพุทธเจ้ามาเล่นเป็นตลกเพื่อความสนุกสนาน

- เข้าไปในปูชนียสถาน แสดงความเคารพ ยำเกรง

2.4.2 การทำความเคารพพระธรรม

- ตั้งใจศึกษาเรียนรู้พระธรรมจนเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริง
- ตั้งใจนำเอาพระธรรมที่ศึกษาดีแล้วนั้นมาปฏิบัติจริง ที่กาย วาจา ใจ ของตนจนสุดความสามารถ
- ช่วยประกาศเผยแผ่พระธรรม ให้แพร่หลายด้วยวิธีต่างๆ เช่น พิมพ์ หนังสือแจกสนทนาให้การอบรมสั่งสอน สนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและปฏิบัติธรรม
- เมื่อมีผู้กล่าวธรรม ตั้งใจฟังด้วยความเคารพเอื้อเฟื้อ ไม่เบื้อ ไม่อึดใน ถ้อยคำที่เป็นสุภาษิต
- แม้จะประสบปัญหาชีวิตอย่างแสนสาหัสเจียนตายเพียงใดก็ตาม จะไม่ ทิ้ง"พระธรรม"เป็นอันขาด

2.4.3 การทำความเคารพพระสงฆ์

- ระลึกถึงคุณความดีของพระสงฆ์ตามบทสวด "สังฆคุณ"
- แสดงความเคารพ ไหว้ กราบ นอบน้อม ยำเกรง
- ทำอะไรๆประกอบด้วยเมตตา
- พูดจาอะไรๆประกอบด้วยเมตตา
- คิดอะไรๆประกอบด้วยเมตตา
- ไม่ปิดประตูบ้านยินดีต้อนรับเสมอ
- ให้อำมิสทานคือถวายปัจจัย4
- เอื้อเฟื้อเชื้อฟังกำตักเตือนสั่งสอน

2.5 การเข้าถึงพระรัตนตรัย

2.5.1 การเข้าถึงทางศีล

- พุดจาถูกต้อง เว้นวจีทุจริตทั้งปวง
- การทำงานถูกต้อง เว้นการทุจริตทั้งปวง
- ประกองอาชีพถูกต้อง เว้นมิจฉอาชีพทั้งปวง

2.5.2 การเข้าถึงทางสมาธิ

- มีความเพียรถูกต้องตามปธาน 4
- มีความระลึกละถูกต้องตามสติปัฏฐาน4
- มีจิตตั้งมั่นถูกต้องตามรูปฌาน4

2.5.3 การเข้าถึงทางปัญญา

- มีความเห็นถูกต้อง เห็นตามอริยสัจ 4
- มีความดำริถูกต้อง ดำริตามกุศลวิตก 3

2.6 อานิสงส์ของการเข้าถึงพระรัตนตรัย

2.6.1 ผลระดับต้น

- ทำให้มีชีวิตอย่างสงบสุขไม่มีเวรภัย
- ทำให้ฐานะทางครอบครัวมีความมั่นคง
- ได้ชื่อว่าเป็นคนดี ใครๆก็อยากคบหาสมาคม
- เป็นคนมีค่า มีเกียรติ ไม่ตกเป็นทาสอบายมุข

2.6.2 ผลระดับกลาง

- บาบหรือความชั่วไม่เผาผลาญจิตใจ
- ปิดประตูอบายภูมิได้
- ย่อมเกิดในภพภูมิที่ดี มีโอกาสพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น

2.6.3 ผลระดับสูง

- ทำให้จิตใจ สะอาด สว่าง สงบ
- ดับกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวงได้
- เข้าถึงพระนิพพาน จิตสงบเย็นไม่มีเครื่องเสียบแทง
- ตัดเสียซึ่งวัฏฏะทุกข์ทั้งปวง.

3. มารยาทชาวพุทธ

3.1 ความหมาย

มารยาท" หรือ "มรรยาท" หมายถึงความประพฤติที่แสดงออกมาทางกายทางวาจา ซึ่งบัณฑิตทั้งหลายยอมรับว่า เรียบร้อย อยู่ในระเบียบแบบแผนหรือขอบเขตที่ดีงาม เป็นการสื่อให้เห็นถึงอหยาตย์ที่ดีอีกด้วย ชาวพุทธ คือ ผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั่วไป

ความสำคัญ การมีมารยาทที่ดีต่อกันของคนในสังคม นับเป็นสิ่งสำคัญมากประการหนึ่ง ทำให้คนเราอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและคุณธรรม ทั้งยังเป็นการประกาศศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อยู่ในตัวว่า "มนุษย์เป็นผู้มีใจสูงมีการประพฤติที่ ประเสริฐกว่าสัตว์เดรัจฉาน" มารยาทยังเป็นเครื่องวัดคุณธรรมของคนอีกด้วย

3.2 มารยาทชาวพุทธที่ควรศึกษาและปฏิบัติ

ก. มารยาทในการไปวัด

- การแต่งกายไปวัด
- การนำเด็กไปวัด
- การปฏิบัติตนในวัด

ข. มารยาทในการยืม

- การยืมต่อหน้าพระสงฆ์
- การยืมต่อหน้าผู้ใหญ่

- การยืนตามลำพัง
- ค. มารยาทในการนั่ง
 - การนั่งสนทนากับพระสงฆ์
 - การนั่งต่อหน้าผู้ใหญ่
 - การนั่งตามลำพัง
 - การนั่งฟังพระธรรมเทศนา
 - การเปลี่ยนท่านั่ง
- ง. มารยาทในการไหว้-การกราบ
 - การไหว้-การกราบพระรัตนตรัย
 - การไหว้-การกราบมารดาบิดา
 - การไหว้-การกราบครูอาจารย์
 - การไหว้-การกราบผู้ใหญ่
 - การไหว้บุคคลเสมอกัน
 - การไหว้-การกราบศพ
- จ. การแสดงความเคารพต่อสถานที่
 - อุโบสถ
 - ศาลาการเปรียญ
 - ต้นโพธิ์และต้นไม้ที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ
 - หอไตรหรือหอสมุดของวัด
 - ภูมิของพระสงฆ์ หรือ ที่นั่ง-ที่นอนของพระสงฆ์
- ช. การแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์
 - ลูกชายนับพระสงฆ์
 - การตามส่งพระสงฆ์
 - การหลีกทางให้พระสงฆ์

3.3 อานิสงส์ของความมีมารยาทดี

- ตนเองมีความภูมิใจในตนเอง
- ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วสรรเสริญ
- ชื่อเสียงเกียรติคุณย่อมพุ่งไป
- คนดีต้องการคบหาสมาคมด้วย
- ไม่เป็นที่รังเกียจของสังคม
- เป็นแบบอย่างที่ดีของอนุชน
- เป็นที่เคารพของผู้น้อย เป็นที่รักของผู้ใหญ่ เป็นที่เกรงใจของเพื่อน
- เป็นเครื่องเชิดชูเกียรติของชาติและศาสนาของตน

- จิตใจสงบสุขไม่วิตกกังวลเพราะเสียมารยาท
- เป็นพื้นฐานให้บรรลุคุณธรรมขั้นสูง

4. ศาสนพิธี

4.1 ความหมาย

ศาสนาพิธี คือ แบบอย่าง หรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ดีงาม ที่ใช้ประกอบกิจกรรม ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า "ศาสนาพิธี"

ศาสนาพิธี มีความสำคัญมาก เมื่อปฏิบัติให้ถูกต้องทุกขั้นตอนแล้วจะทำให้ พิธีกรรมต่างๆ ที่ประกอบนั้นเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสของผู้ที่ พบเห็น ทำให้เกิดศรัทธาในการประกอบคุณงามความดีและเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญ ทางจิตใจของผู้นับถือพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของชาวพุทธ ฉะนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ชาวพุทธทุกคนจะต้องศึกษาเรียนรู้พิธีโดยสรุป

4.2 บุญพิธีที่จำเป็น

พิธีทำบุญในพระพุทธศาสนา แบ่งออกได้ 2 ประเภทดังนี้

4.2.1 ทำบุญงานมงคล คือ ประราภเหตุดีแล้วทำบุญ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ประสบความสำเร็จต่าง ๆ เป็นต้น

4.2.2 ทำบุญงานอวมงคล คือ ประราภเหตุสูญเสีย เช่น ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย เป็นต้น ผู้เกี่ยวข้อง การทำบุญทั้งสองประเภทนี้ จะมีผู้มาเกี่ยวข้องอยู่ 3 ฝ่ายด้วยกันคือ

1) ฝ่ายเจ้าภาพ คือเจ้าของงานบำเพ็ญบุญ

- จัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธี
- นิมนต์พระสงฆ์ตามจำนวนที่ต้องการ
- ตั้งโต๊ะหมู่บูชา พร้อมอุปกรณ์ครบชุด
- ปูอาสนะและเตรียมเครื่องต้อนรับพระ
- เมื่อพระสงฆ์มาถึงคอยล้างและเช็ดเท้า
- เมื่อพระสงฆ์นั่งเรียบร้อยแล้ว ถวายเครื่องรับรอง
- จุดเทียน ธูป บูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบ 3 ครั้ง
- กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย
- อาราธนาศีล รับศีล อาราธนาพระปริตร
- นั่งฟังพระสงฆ์ (สวด) เจริญพระพุทธมนต์จนจบ
- ถวายภัตตาหารและเครื่องไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ รับพร
- เสร็จพิธีส่งพระสงฆ์กลับ

- 2) ฝ่ายแขก คือผู้มีเกียรติที่มาร่วมทำบุญ
 - มาถึงงานให้ตรงเวลาที่เจ้าภาพกำหนดไว้
 - มาถึงแล้วเข้าไปทักทายเจ้าภาพก่อน
 - เลือกนั่งในสถานที่เหมาะสมกับตน
 - มีความสำรวมตนด้วยดี ไม่ส่งเสียงดังรบกวนสมาธิผู้อื่น
 - ร่วมบริจาคทาน และร่วมพิธีกรรมทุกชั้นตอนจนเสร็จ
 - แต่งกายสุภาพเรียบร้อย สมควรแก่งานนั้น ๆ
 - ไม่สุราหรือของมีเมาเข้ามาดื่มในงานทำบุญ
 - ไม่เล่นการพนัน หรือรบกวนเจ้าภาพเพื่อเปิดบ่อนการพนัน
- 3) ฝ่ายพระสงฆ์ คือพระสงฆ์ที่เจ้าภาพนิมนต์มาเป็นปฏิบัติอาห

4.3 พิธีประเคนของพระ

การถวายปัจจัยต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ ต้องถวายด้วยความเคารพ เพราะพระสงฆ์ตั้งอยู่ในฐานะปูชนียบุคคล เรานำสิ่งของไปถวายท่านเพื่อบูชาในคุณธรรมของท่าน จึงต้องน้อมกาย น้อมใจ เข้าไปถวายท่าน การกระทำดังนี้ เรียกว่า "ประเคน"

4.3.1 องค์ประเคนมี 5 ดังนี้

- 1) สิ่งของที่ประเคนต้องไม่ใหญ่โตและหนักเกินไป
- 2) ผู้ประเคนต้องอยู่ในหัตถบาท (คือช่วงแขนหนึ่ง)
- 3) ผู้ประเคนน้อมสิ่งของนั้นเข้ามาให้ด้วยอาการเคารพอ่อนน้อม
- 4) การน้อมสิ่งของเข้ามานั้น จะส่งด้วยมือก็ได้ หรือสิ่งที่เนื่องด้วยกายก็ได้
- 5) พระภิกษุผู้รับประเคนจะรับด้วยมือก็ได้ ถ้าผู้ประเคนเป็นชาย

ถ้าผู้ประเคนเป็นหญิงพระต้องใช้ผ้ารับพิธีกรวดน้ำ รับพร การกรวดน้ำเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธนิยมกระทำ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวพุทธไทยนับถือกันมาก น้ำที่ใสบริสุทธิ์ เปรียบเหมือนน้ำใจใสบริสุทธิ์ ที่ตั้งใจอุทิศส่วนบุญกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิต่อท่านเหล่านั้น

5. เด็กดี 5 อย่าง

5.1 บุตรมีอยู่ 3 ประเภท

- อวชาตบุตร คือบุตรที่มีคุณธรรมต่ำกว่าพ่อแม่
- อนุชาตบุตร คือบุตรที่มีคุณธรรมเสมอกับพ่อแม่
- อภิชาตบุตร คือบุตรที่มีคุณธรรมสูงกว่าพ่อแม่

5.1.1 ข้อวัตรปฏิบัติของบุตรที่ดี

- ยกย่องสรรเสริญคุณงามความดีของพ่อแม่
- บำรุงพ่อแม่ด้วยปัจจัย 4
- สร้างเกียรติและชื่อเสียงให้วงศ์สกุล
- สืบทอดเจตนารมณ์ของพ่อแม่
- ประพฤติตนเป็นคนดี ทำตัวให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
- ส่งเสริมให้พ่อแม่มีคุณธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป
- เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วหมั่นทำบุญอุทิศให้

5.1.2 ผลดีอันเกิดจากการเป็นบุตรที่ดี

- ทำให้พ่อแม่สบายใจ สุขใจ
- ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบัณฑิต
- เป็นที่รักของคนทั่วไป
- ใคร ๆ อยากรคบหาสมาคม
- เป็นผู้มีความสำเร็จในชีวิต

5.2 ศิษย์ที่ดีพึงปฏิบัติต่อครู

5.2.1 ลูกขึ้นยืนต้อนรับ

5.2.2 เข้าไปยืนคอยรับใช้

5.2.3 เชื้อฟังกำสั่งสอน

5.2.4 อุปัฏฐากรับใช้ใกล้ชิด

5.2.5 ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

5.3 การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน

5.3.1 เพื่อน คือ ผู้ร่วมทุกข์ผู้ชอบพอรักใคร่กันผู้อยู่ในสภาพหรือลักษณะเดียวกัน เช่น เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

5.3.2 คุณสมบัติของเพื่อนที่ดี

- แบ่งปันลาภที่ตนหามาได้แก่เพื่อน
- เจริญกับเพื่อนด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน
- ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
- ป้องกันทรัพย์ของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
- เมื่อเพื่อนมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้
- เพื่อนมีทุกข์ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก
- ช่วยปกปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย
- ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามวิบัติ
- ประพฤติดนเสมอต้นเสมอปลาย

- รักเพื่อนด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5.3.4 ผลดีอันเกิดจากการเป็นเพื่อนที่ดี

- เป็นที่รักใคร่นับถือของเพื่อน
- มีความสุขอบอุ่นใจ เพราะใคร ๆ ก็อยากเป็นเพื่อนด้วย
- มีผู้ช่วยเหลือเมื่อมีทุกข์มีปัญหา
- มีความปลอดภัยในชีวิตไม่มากไปด้วยเวร
- มีความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าได้รวดเร็ว

5.3 การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ

พลเมือง หมายถึง ประชาชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ

พลเมืองดี หมายถึง ประชาชนที่มีคุณสมบัติสามารถดำรงชาติไว้ได้

5.3.1 หน้าที่ของพลเมืองที่ดี

- มีความรักชาติ เคารพศาสนา เทิดทูนพระมหากษัตริย์
- ศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- เคารพกฎหมายบ้านเมือง
- เสียภาษีบำรุงรัฐ
- ซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน
- ขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพสุจริต
- ไม่ตกเป็นทาสยาเสพติดและอบายมุขทุกชนิด
- พัฒนาตนเองให้สมบูรณ์และก้าวหน้าอยู่เสมอ
- ช่วยสร้าง ป้องกัน รักษา สาธารณสมบัติของชาติ
- เสียสละไม่เห็นแก่ตัวเมื่อชาติมีภัยก็สามารถเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องชาติได้

5.4.1 ผลดีอันเกิดจากการเป็นพลเมืองที่ดี

- มีความเป็นอยู่ปลอดภัย
- เป็นที่นิยมรักใคร่ของคนทั่วไป
- เป็นที่ต้องการของสังคม ของชาติ เพราะเป็นคนมีประโยชน์
- ช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้รวดเร็ว
- คนในชาติอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข
- สามารถดำรงชาติไว้ได้

5.5 การเป็นสาวกที่ดี

สาวกที่ดี หมายถึง ผู้ที่สามารถเดินตามทางของพระศาสดา

5.5.1 วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นสาวกที่ดี

- ตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจถูกต้องและเพียงพอแก่สถานะของตน

- มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย
- มีศีลบริสุทธิ์ และไม่ตกเป็นทาสอบายมุข
- ไม่เชื่อมงคลตื่นข่าว คือ เชื่อกรรมไม่เชื่อมงคล
- ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา
- ทำบุญแต่ในพระพุทธศาสนา

5.5.3 ผลดีอันเกิดจากการเป็นสาวกที่ดี

- มีชีวิตที่สงบเย็นอยู่ด้วยความถูกต้อง
- เป็นคนมีความมั่นคง เพราะมีที่พึ่งทางใจอันถูกต้อง
- สามารถแก้ปัญหาของชีวิตที่เกิดขึ้นด้วยปัญญาอันถูกต้อง
- ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความสุขสงบเย็นไปด้วย
- เป็นผู้สามารถได้รับประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์ควรได้รับ
- เป็นตัวอย่างอันดีแก่ผู้ที่พบเห็น ให้เกิดความปรารถนาจะทำตาม
- เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้สถาพร
- เป็นการส่งเสริมความเจริญ และความมั่นคงของชาติ

5.5.4 โทษของการไม่เป็นสาวกที่ดี

- มีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยความทุกข์เร่าร้อนใจ
- เป็นคนเปล่าประโยชน์ เพราะขาดที่พึ่งทางใจอันถูกต้อง
- ไม่สามารถแก้ปัญหาของชีวิตที่เกิดขึ้นได้
- ทำให้ตนเองขาดประโยชน์ที่พึงได้รับ
- ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความสุขทุกข์เร่าร้อนใจไปด้วย
- เป็นการทำลายศาสนาโดยไม่รู้ตัว หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์
- บั่นทอนความเจริญและความมั่นคงของชาติ

การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลฤทธิ์ทางการเรียน มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530, หน้า 40) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ความรู้ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน มวลประสบการณ์ ทั้งปวงของบุคคลที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอนทำ ให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในด้านต่าง ๆ

เกตุสุตา มนิระพงศ์ (2537, หน้า 58) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า คือ ความสามารถที่บุคคลพยายามจะเข้าถึงความรู้ ซึ่งเกิดจากการทำ งานที่ประสานกัน และ

ต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก รวมทั้งองค์ ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญาและ องค์ประกอบที่ไม่ใช่สติปัญญา แสดงออกมาในรูปของความสำเร็จซึ่ง สามารถสังเกตและวัดได้ด้วยเครื่องมือทาง จิตวิทยา หรือแบบทดสอบความสามารถทั่วไป

กูด (Good, 1973, p. 36) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง การทำ ให้สำเร็จ มี ประสิทธิภาพในด้านการกระทำ ในลักษณะที่กำหนดให้หรือในด้านความรู้ส่วนผลสัมฤทธิ์ ทางการนั้นหมายถึงการเข้าถึงความรู้พัฒนาทักษะในการเรียน โดยปกติก็พิจารณาจากคะแนน ทดสอบที่กำหนดให้ หรือคะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้ทำ หรือทั้งสองอย่าง

วิภาดา เกิดพิทักษ์ (2539, หน้า 76) ได้สรุปความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ว่า หมายถึง ความรู้ ทักษะหรือ ความสามารถที่ได้รับหลังจากการเรียนการสอน

จากความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้มีผู้กล่าวไว้ดังกล่าว สามารถสรุป ได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถ ทักษะ และความรู้ที่เกิดขึ้นหลังจาก ที่บุคคลได้รับประสบการณ์ทั้งที่ครูกำหนดให้ และจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ทักษะการปฏิบัติ

1. ความหมาย ทักษะในการปฏิบัติ หมายถึง ความคล่องแคล่ว รวดเร็ว ถูกต้องใน การปฏิบัติ ซึ่งได้จากการฝึกฝนบ่อยๆ

2. ลำดับชั้นของลักษณะของทักษะในการปฏิบัติ

ลำดับชั้นจากผิวเผินจนถึงการมีทักษะ หรือทำโดยอัตโนมัติ ได้แก่

2.1 การรับรู้ (perception) ขั้นตอนของการเริ่มกิจกรรมใดก็ตาม มักเกี่ยวข้องกับ การรับรู้ซึ่งแบ่งเป็น 3 อย่างย่อยๆ คือ

2.1.1 การเร้าความรู้สึก (sensory stimulation) เป็นการกระตุ้นต่อสไตประสาท ความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างคือ

- 1) ทางหู การได้ยิน
- 2) ทางตา การเห็นภาพ หรือเกิดภาพในสมอง
- 3) ทางมือ จากการสัมผัส
- 4) ทางลิ้น การกระตุ้นให้ได้รับรส
- 5) ทางจมูก การกระตุ้นให้ได้กลิ่น
- 6) ทางกล้ามเนื้อ การกระตุ้นที่กล้ามเนื้อ เอ็น ข้อต่อ

2.1.2 ให้ทางเลือก (cue selection) เป็นการตัดสินใจว่าจะเลือกสิ่งเร้าใดที่ตนจะ ตอบสนอง

2.1.3 การแปลความหมาย (translation) เป็นการแปลความเกี่ยวข้องของสิ่งเร้า และอาการที่ตอบสนองออกมา

3. เจตคติต่อหลักสูตรฝึกอบรม

3.1 ความหมายของเจตคติ มีนักการศึกษาให้ความหมายของเจตคติไว้ดังนี้

สุวิไล เรียงวัฒนสุข (2535, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคล สิ่งของ สถาบัน และสิ่งที่เป็นามธรรม

นพมาศ ชีรวาทิน (2539, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ท่าทีของบุคคลที่จะตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ลักษณะ สังกัป และสถานการณ์ต่าง ๆ

กัญชลี ศรพรหม (2541, หน้า 13-14) อ้างถึงนักจิตวิทยาว่า ได้ให้ความหมายเจตคติแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับเกณฑ์การให้นิยาม (definite criteria) ดังนี้

สุชา จันทน์เอม (2541, หน้า 242) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือ ท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทำนองที่พึงพอใจ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็ได้

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2542, หน้า 209) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง สภาวะแวดล้อมที่ทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคลที่มีผลต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งและสภาวะความพร้อมทางจิตใจนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร

สันติสุข ไชยมงคล (2542, หน้า 14) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกและการแสดงการกระทำหรือมีแนวโน้มที่จะแสดงการกระทำออกมาของบุคคลที่มีต่อเฉพาะบุคคล สิ่งของ เฉพาะสถานการณ์ซึ่งมีลักษณะทางบวก (positive) คือ ความพอใจ ยินดีปฏิบัติ กับลักษณะทางลบ (negative) คือ ความไม่พอใจ ขัดแย้ง ไม่รวมมือ และลักษณะแบบกลาง ๆ คือ รู้สึกเฉย ๆ ไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 54) กล่าวว่า เจตคติเป็น ความรู้สึกเชื่อ ศรัทธา ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดความพร้อมที่จะแสดงการกระทำออกมาซึ่งอาจเป็นไปในทางดีหรือไม่ดีก็ได้

จากความหมายที่นักจิตวิทยาและผู้ศึกษาด้านจิตวิทยาที่กล่าวไว้ข้างต้นทำให้ผู้ที่ศึกษาพอสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้ และอารมณ์ความรู้สึก ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของ รวมถึงสถานการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาทั้งในทางบวก (positive) คือ ความพอใจ ความเข้าใจ และทางลบ (negative) คือ ความไม่พอใจ ไม่เข้าใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

3.2 องค์ประกอบของเจตคติ

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2542, หน้า 210-213) กล่าวว่า องค์ประกอบของเจตคติที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมีอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ

1) องค์ประกอบเกี่ยวกับการรู้ การคิด (cognitive component) ได้แก่ ความคิด ความเชื่อที่คนเรามีต่อสิ่งเร้า รู้ทางที่ดีหรือไม่ดี หรือทางบวกหรือทางลบ

2) องค์ประกอบเกี่ยวข้องกับความรู้สึก (affective component) เป็นองค์ประกอบทางอารมณ์ ความรู้สึก ที่มีต่อสิ่งเร้าเมื่อเราเกิดความรู้ การคิดต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว จะทำให้เราเกิดความรู้สึกทางดีไม่ดี

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 59) แนวความคิดของนักจิตวิทยาเกี่ยวกับองค์ประกอบของเจตคติ มีแนวคิดแตกต่างกันอยู่ 3 กลุ่ม ดังนี้

1) เชื่อว่า เจตคติมีองค์ประกอบเดียว คือ ความคิดหรือความเชื่อซึ่งพิจารณาจากนิยามเจตคติ

2) เชื่อว่า เจตคติมีองค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านสติปัญญา (cognitive) และด้านความรู้สึก (affective)

3) เชื่อว่าเจตคติมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

ก. ด้านสติปัญญา (cognitive component) ประกอบไปด้วยความรู้ และความเชื่อที่ผู้นั้นมีต่อเป้าเจตคติ

ข. ด้านความรู้สึก (affective component) หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของคนใดคนหนึ่งที่มีต่อเป้าเจตคติว่าชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น หลังจากสัมผัสหรือรับรู้ เป้าเจตคติแล้วสามารถแสดงความรู้สึกโดยการประเมินสิ่งนั้นว่าดีหรือไม่ดี

ค. ด้านพฤติกรรม (behavioral component) หรือ action component เป็นแนวโน้มของการกระทำหรือแสดงพฤติกรรม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543, หน้า 349) ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ซึ่งประกอบกันเป็นเจตคติของบุคคล ดังต่อไปนี้

1) ด้านความรู้สึก (affective component) การที่บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร เช่น ชอบหรือไม่ชอบ อะไรก็ตาม จะต้องขึ้นกับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้สึก เพราะความรู้สึกจะบ่งชี้ว่าชอบหรือไม่ชอบ เช่น ความรู้สึกชอบเป็นครู หรือไม่ชอบเป็นครู เป็นต้น

2) ด้านความรู้ (cognitive component) บุคคลจะมีเจตคติ ใดๆ จะต้องมีอาศัยความรู้สึกหรือประสบการณ์ ว่าเคยรู้จักหรือเคยรับรู้มาก่อน มิฉะนั้นบุคคลไม่อาจจะกำหนดความรู้สึก หรือทำที ว่าชอบหรือไม่ชอบได้ เช่น บุคคลที่จะบอกว่าชอบเป็นครูหรือไม่ชอบเป็นครูนั้น จะต้องทราบเสียก่อนว่า ครูมีบทบาทอย่างไร มีรายได้เท่าไร และจะก้าวหน้าเพียงใดมิฉะนั้นไม่อาจบอกถึงเจตคติของตนได้

3) ด้านพฤติกรรม (behavior component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร ให้สังเกตจากการกระทำหรือพฤติกรรม ถึงแม้ว่าพฤติกรรมจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของเจตคติ แต่ยังมีควมสำคัญน้อยกว่าความรู้สึก เพราะในบางครั้งบุคคลกระทำไปโดยขัดกับความรู้สึก

เช่น ยกมือไหว้และกล่าวคำสวัสดิ์ แต่ในความรู้สึกจริง ๆ นั้น อาจมิได้เลื่อมใสศรัทธาเลยก็ได้ เจตคติมีผลกระทบต่อพฤติกรรมมนุษย์ ถ้ามนุษย์เจตคติเชิงบวก จะแสดงพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในทางตรงข้ามถ้ามนุษย์มีเจตคติเชิงลบ อาจแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและทำลายได้

จากเอกสารข้างต้นที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าองค์ประกอบของเจตคติประกอบด้วย สติปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรม โดยองค์ประกอบทั้งสามมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ดี เจตคติที่มีสิ่งหนึ่งจะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านสติปัญญาเสมอ

3.3 ความหมายของแบบวัดเจตคติ

เฉลิม พักอ่อน (2546, หน้า 12) กล่าวไว้ว่า แบบวัดเจตคติเป็นชุดของข้อคำถามด้านความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งมีการกำหนดระดับของคำตอบไว้เป็นช่วง ๆ (interval) ให้กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบตามความรู้สึกที่แท้จริง ซึ่งเจตคติจะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นความรู้หรือความเชื่อ (cognitive or belief component) ซึ่งเป็นการรับรู้หรือความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งเรานั้น 2) ส่วนที่เป็นความรู้สึกหรือการประเมิน (feeling or evaluating component) ซึ่งเป็นกิริยาท่าทีที่แสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งเรานั้น 3) ส่วนที่เป็นพฤติกรรม (behavioral component) ซึ่งเป็นความโน้มเอียงที่จะกระทำหรือจะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งเรานั้น ฉะนั้นการวัดเจตคติจึงต้องวัดทั้ง 3 องค์ประกอบของเจตคติและจะต้องวัดเป็นภาพรวม ๆ โดยพิจารณา กิริยาท่าทีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในหลายด้าน หลายประการรวมกัน มิใช่วัดจากการกระทำหรือพฤติกรรมอย่างเดียว นอกจากนี้การวัดเจตคดียังต้องบ่งบอกทั้งปริมาณความมากน้อยของเจตคติที่มีต่อสิ่งเร้าและทิศทางที่บอกว่ามีเจตคติไปในทางบวกหรือทางลบด้วย

3.4 ประเภทของแบบวัดเจตคติที่นิยมมี 3 ชนิด เฉลิม พักอ่อน (2546, หน้า 13) ได้แบ่งประเภทของแบบวัดเจตคติออกได้ดังนี้

3.4.1 แบบของเทอร์สโตน (Thurstone's Scale) แบบวัดเจตคติของเทอร์สโตน ประกอบด้วยคำถามจำนวนมากเพื่อวัดเจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ระดับของเจตคติหรือความรู้สึกตามแบบของเทอร์สโตน แบ่งออกเป็น 11 ระดับ (scale) เริ่มจากระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1) ไปจนถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง (11) ระดับกลางเป็นความรู้สึกไม่แน่ใจ (6) หรืออีกนัยหนึ่ง ความรู้สึกในทางลบมีระดับ 1 – 5 ความรู้สึกกลางมีระดับ 6 ความรู้สึกในทางบวกมีระดับ 7-11 แต่ละข้อจะมีค่าระดับ เจตคติประจำข้อ (scale value : S) ซึ่งได้มาจากการตัดสินของกลุ่มผู้ตัดสิน ซึ่งมีจำนวนประมาณ 50-100 คน การตอบผู้ตอบเลือกข้อความที่เห็นด้วยมากที่สุด จำนวนข้อตามที่กำหนดให้เลือกผู้ตอบได้คะแนนตามค่า S ของข้อที่เลือก

3.4.2 แบบของลิเคิร์ท (Likert's Scale) แบบวัดเจตคติของลิเคิร์ท ประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงเจตคติ หรือความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางบวก ในแบบวัดจะต้องประกอบไปด้วยทั้งข้อคำถามทางบวกและทางลบในจำนวนพอ ๆ กัน ระดับเจตคติตามแบบของลิเคิร์ทนิยม

แบ่งออกเป็น 5 ระดับ (scale) คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถ้าเป็นข้อความทางบวกจะมีคะแนน 5 4 3 2 1 (หรือ 4 3 2 1 0) ถ้าเป็นข้อความทางลบจะมีคะแนน 1 2 3 4 5 (หรือ 0 1 2 3 4) เช่น การวัดเจตคติต่อการเรียน การตอบจะให้ผู้ตอบตอบทุกข้อโดยแต่ละข้อเลือกกระดับ ที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงมากที่สุด ผู้ตอบได้คะแนนตามระดับที่เลือกตอบแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ได้เป็นคะแนนเจตคติของ ผู้ นั้น

3.4.3 แบบของออสกู๊ด (Osgood's Scale) แบบวัดเจตคติของออสกู๊ด เรียกกันทั่วไปว่าวิธีหาความแตกต่างของความหมาย (semantic differential method) มีลักษณะคล้ายกับการหาความหมายของมโนทัศน์ ด้วยการกำหนดมโนทัศน์ซึ่งอาจจะเป็นคำ ข้อความ หรือวลี มาให้ตอบด้วยการประเมินจาก 7 ช่วง ตามความหมายของคำศัพท์ตรงกันข้าม ซึ่งแบบวัดเจตคติของ ออสกู๊ดจะประกอบด้วยข้อคำถามที่เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายตรงกันข้ามเป็นคู่ ๆ แต่ละเรื่องที่จะวัดประกอบด้วยคำคุณศัพท์ 3 ประเภท หรือประเภทใดประเภทหนึ่งต่อไปนี้

- 1) คำคุณศัพท์แสดงการประเมิน เช่น ดี-เลว น่ารัก-น่าเกลียด หล่อ-ซีเห่อ
- 2) คำคุณศัพท์แสดงศักยภาพ เช่น แข็งแรง-อ่อนแอ หนัก-เบา ใหญ่-เล็ก
- 3) คำคุณศัพท์แสดงการเคลื่อนไหว เช่น ร่าเริง-เศร้าซึม เร็ว-ช้า สว่าง-มืด

ระดับเจตคติหรือความรู้สึกตามแบบของออสกู๊ด นี้ แบ่งเป็น 7 ระดับ คือ 7 6 5 4 3 2 1 (หรือ 3 2 1 0 (-1) (-2) (-3)) จากคุณศัพท์ทางบวกไปหาคุณศัพท์ทางลบ การตอบผู้ตอบ ตอบทุกข้อโดยแต่ละข้อเลือกกระดับที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงมากที่สุด ผู้ตอบจะได้คะแนนตามระดับที่เลือกตอบแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ได้เป็นคะแนนเจตคติของ ผู้ นั้น

สำหรับการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกแบบวัดเจตคติของลิเคิร์ท เพราะแบบวัดเจตคติจะประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงเจตคติ หรือความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในแบบวัดจะต้องประกอบไปด้วยทั้งข้อคำถามทางบวกและทางลบในจำนวนพอ ๆ กันและสเกลแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งเป็นสเกลที่ไม่มากหรือน้อยเกินไป ในการตอบจะให้ผู้ตอบตอบทุกข้อ โดยแต่ละข้อเลือกกระดับ ที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงมากที่สุด ผู้ตอบได้คะแนนตามระดับที่เลือกตอบแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ได้เป็นคะแนนเจตคติของผู้นั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

รัชชชัย ชัยจิรฉายากุล (2529, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของค่านิยมทางจริยธรรมของคนไทย 2) เพื่อศึกษาระบบและความสัมพันธ์ของค่านิยมทางจริยธรรม 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการสอน และการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมให้แก่ นักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. ค่านิยมทางจริยธรรมของคนไทยมีความสำคัญลดหลั่นกันไปตามลำดับ ดังนี้
 ความรับผิดชอบ การมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ การยึดหลักการ ความ
 กตัญญูรู้คุณ ความเสียสละ ความมีน้ำใจเมตตา การตรงต่อเวลา การฟังพาดูอภัยกัน การยึดตัว
 บุคคล

2. ค่านิยมทางจริยธรรมที่ศึกษา มีความสัมพันธ์กันดังนี้

2.1 การยึดหลักการ ความรับผิดชอบ การมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์และการ
 ตรงต่อเวลา เป็นค่านิยมทางจริยธรรมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีระบบในลักษณะที่
 การตรงต่อเวลาเป็นส่วนหนึ่งของความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์เป็นส่วนหนึ่งของการมีวินัยใน
 ตนเอง การมีวินัยในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบ และความรับผิดชอบเป็นส่วนหนึ่ง
 ของหลักการ

2.2 ความเสียสละ การฟังพาดูอภัยกันและความมีน้ำใจเมตตา เป็นค่านิยมทาง
 จริยธรรมที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ความเสียสละเป็นส่วนหนึ่งของการฟังพาดูอภัยกัน
 และการฟังพาดูอภัยกันเป็นส่วนหนึ่งของความมีน้ำใจเมตตา

2.3 ความเสียสละเป็นส่วนหนึ่งของความกตัญญูรู้คุณ

2.4 ความเสียสละเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบ

3. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่องการสอนจริยธรรมให้แก่
 เยาวชน ดังต่อไปนี้

3.1 เห็นด้วยว่าศีลธรรมในปัจจุบันนี้เสื่อมลงมากกว่าในอดีต

3.2 เยาวชนในสมัยนี้ด้อยจริยธรรมและคุณธรรมกว่าเยาวชนสมัยก่อน

3.3 การแก้ปัญหาจริยธรรมจะต้องมุ่งทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แต่เน้นที่ผู้ใหญ่มากกว่า

3.4 ครอบครัวควรรับผิดชอบการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากกว่าโรงเรียน

3.5 ไม่เห็นด้วยที่จะเปิดสอนจริยธรรมและให้คะแนนเหมือนกับวิชาอื่น ๆ

3.6 เห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะสอนจริยธรรมสอดแทรกในทุกวิชาที่สอน

3.7 เห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะใช้วิธีปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนจากหลาย ๆ วิธี เช่น
 อ่านนิทาน จัดกิจกรรมพิเศษ จัดชั่วโมงอบรม และสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมจริยธรรมของ
 นักเรียน

3.8 ไม่ค่อยจะเห็นด้วยที่จะมีครูพิเศษ สำหรับสอนจริยธรรมเป็นการเฉพาะ แต่
 เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า เรื่องนี้ควรเป็นหน้าที่ครูทุกคน

3.9 ไม่แน่ใจว่า สถาบันผลิตครูควรที่จะเปิดสอนจริยธรรมเป็นวิชาเอกหรือไม่ แต่
 เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าควรเปิดสอนจริยธรรมให้แก่ นักศึกษาคูครูทุกคน

3.10 ไม่แน่ใจที่จะใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดให้เป็นมาตรการประการหนึ่งของการ
 ควบคุมจริยธรรมของเด็ก

3.11 การแก้ปัญหาจริยธรรมเสื่อม ควรแก้ที่ตัวผู้ใหญ่มากกว่าที่ตัวเด็ก

3.12 ยังสรุปไม่ได้ว่า จริยธรรมของเยาวชนในขณะนี้มีปัญหาหรือเสื่อมอย่างมากมายดังที่มีผู้กล่าวเอาไว้หรือไม่

โพธิ์สวัสดิ์ แสงสว่าง (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับครูและผู้บริหารโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครูและผู้บริหารโรงเรียน โดยแยกการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ และการทดลองใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม คือ ขาดความรับผิดชอบ ติดอบายมุข อวดอ้างความรู้ ขาดศีล 5 ขาดพรหมวิหาร 4 และชอบดื่มสุรา ทำตัวไม่มีคุณธรรม มีการแสดงตนไม่เหมาะสมกับการเป็นครู ขาดสัมมาคารวะ ขาดความเมตตา เห็นแก่ตัว ขาดความสามัคคี และมีเรื่องชู้สาวเกิดขึ้นบ่อยๆ รวมทั้งมีปัญหาเรื่องเอาเวลาราชการไปใช้งานส่วนตัว ส่วนครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติ คือมีความประพฤติด้านคุณธรรมยังไม่เหมาะสมกับผู้ที่เป็นครูบาอาจารย์ เช่น ติดการพนัน ดื่มสุรา สูบบุหรี่ให้เด็กเห็น มีเรื่องชู้สาวกับเด็กนักเรียน ไม่มีสัมมาคารวะธรรมต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์พระสงฆ์ เงินเดือนไม่พอใช้ มีหนี้สิน ไม่สนใจระเบียบการปฏิบัติทางราชการ เกียจคร้านการทำงาน ขาดความอดทน ขาดความกระตือรือร้น ไม่ตรงต่อเวลา สำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติ คือ เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ ไม่สนใจสถานภาพของผู้เรียน ความคิดไม่ตรงกับผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนการสอนพุทธศาสนาเท่าที่ควร ไม่รู้จักยึดหยุ่นการบริหาร ไม่เอาใจความเป็นอยู่ของผู้ร่วมงาน มีความประพฤติไม่เป็นตัวอย่าง และเยาวชนไทยมีปัญหาด้านความประพฤติของเยาวชนไทย คือขาดความเคารพครูบาอาจารย์ พ่อแม่ กิริยามารยาทไม่อ่อนน้อม ชอบสนุก ชอบยกพวกตีกัน ติดอบายมุข

สมศักดิ์ คงศรี (2536, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมบาลี ผู้บริหารโรงเรียนสามัญ ครูปริยัตินิเทศ นักวิจัยระดับกลาง สหวิทยาลัยอีสานเหนือ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยเชิงสำรวจ จำนวน 405 คน และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมบาลี จำนวน 20 คน ผลการวิจัย พบว่าครูสอนพระปริยัติธรรมบาลี ควรได้รับการอบรมเรื่องต่อไปนี้

ด้านความรู้ทั่วไปควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับแนวการสอนมคธและไทย ไวยากรณ์ การนำไวยากรณ์ไปใช้การวิเคราะห์การแปลการสอนสัมพันธไทยหลักการสอน แนวการออกข้อสอบ การวิเคราะห์ศิลปวัฒนธรรม คติธรรมในหลักสูตร เทคนิคการสอน วิธีการสอน อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ สไลด์

ด้านความเป็นครู ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอน สื่อการสอน จิตวิทยาการเรียนการสอน จิตสำนึกของความเป็นครู ความขยันเอาใจใส่ต่อนักเรียน ความรับผิดชอบ หลักสูตรความเป็นครู กระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดการและการ

ประเมินผล การมีประสบการณ์ในการสอน พฤติกรรมของครู เนื้อหาวิชาต่างๆ มนุษย์สัมพันธ์ สอนความเข้าใจ

ด้านอื่นๆ ควรได้รับการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติต่อโลก การศึกษาของคณะสงฆ์ การสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน การใช้ภาษาสากลประยุกต์ใช้กับภาษาบาลี กฎหมายเบื้องต้น การบริหารเบื้องต้น สาธารณสุขมูลฐาน คอมพิวเตอร์ แนวแนะการศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วาพศิลป์ นำเนื้อหาในพระไตรปิฎกมาเป็นแนวการอบรม

สุพิศม์ สมศรี (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็น โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นจำนวน 372 พบว่า 1) สภาพการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ทุก ด้าน และมีข้อสังเกตว่าด้านที่มีการปฏิบัติมากเป็นอันดับแรกคือ การกำหนดจุดประสงค์การ เรียนรู้ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติเป็นอันดับสุดท้าย คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา 2) ปัญหาใน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมพบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเกือบทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับ “มาก” ยกเว้นด้านการ จัดการที่มีปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” มีข้อสังเกตว่าด้าน ที่มีปัญหาเป็นอันดับแรก คือด้านวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่ ส่วนด้านที่มีปัญหาเป็นอันดับสุดท้าย คือ ด้านการจัดการ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้เสนอแนะมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้ (1) ควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมสัมมนาเพื่อพัฒนา ตนเองอยู่เสมอ (2) ควรส่งเสริม ให้นำวัสดุอุปกรณ์ ที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการ พัฒนาหลักสูตร (3) ควรลดขั้นตอนในการจ่ายงบประมาณและ (4) ควรมีการจัดสัมมนาให้ความ รู้แก่ครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

องอาจ พงษ์พิสุทธิบุปผา (2541, บทคัดย่อ) ได้ พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อ เสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตร สำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (อศ.กช.) ให้ความรู้ มีเจตคติที่ดี และมีทักษะพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตร พบว่า มี 4 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสำรวจความต้องการ เสริมสร้างพฤติกรรมทางการเกษตร โดยใช้แบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ (2) สร้าง หลักสูตรโดยนำผลจากขั้นที่ 1 มากำหนดเป็นโครงร่างหลักสูตร (3) ทดลองใช้หลักสูตรโดยมี ระยะเวลาในการอบรม 3 วัน และ (4) การติดตามผลหลักสูตรหลังการอบรม 1 เดือน โดยใช้ แบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ สอบถามพฤติกรรมการเป็นผู้นำของผู้ผ่านการฝึกอบรม พบว่า ผู้ผ่านการอบรมมี พฤติกรรมในการแสดงความรู้ ทางทางการเกษตรและมี ความคิดริเริ่ม- สร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากเดิมในระดับมาก มีพฤติกรรมเป็นผู้นำทางการเกษตรด้าน การเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร และการประสานงานเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในระดับ ปานกลาง

สมพร หวานเสร็จ (2545, บทคัดย่อ) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ปกครองฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปฐมวัย โดยที่การศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการอบรมและข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรโดย (1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการฟื้นฟูสมรรถภาพ เด็กบกพร่องทางสติปัญญา (2) สสำรวจสภาพปัจจุบัน ความต้องการความช่วยเหลือและข้อมูลพื้นฐานของผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปฐมวัยทั่วประเทศ จำนวน 160 คน (3) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรอบรมโดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน และผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปฐมวัย 16 คนจากทั่วประเทศ ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนย่อยคือ (1) จัดทำโครงร่างหลักสูตรและประเมินโครงร่างของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน แล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (2) พัฒนาชุดฝึกอบรมซึ่งประกอบด้วย คู่มือการใช้หลักสูตร สื่อ CD-Rom บันทึกผู้ปกครองและเครื่องมือประเมินผล โดยสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม (3) ทดลองใช้หลักสูตรโดย อบรมผู้ปกครองของเด็กบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปฐมวัยในเขตการศึกษา 10 จำนวน 10 คน ระยะที่ 3 นำหลักสูตรไปใช้ขยายผล โดยอบรมผู้ปกครองเด็ก บกพร่องทางสติปัญญาในระดับปฐมวัยในเขตการศึกษา 9 จำนวน 10 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลได้แก่ (1) แบบประเมินความรู้ ความเข้าใจ (2) แบบวัดเจตคติ วิเคราะห์ข้อมูล เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการอบรม โดยใช้ Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks Test. ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตร อบรมผู้ปกครองในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปฐมวัย ที่เป็นหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นตามหลักวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตร มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ 95.43 / 94.50 และมีค่าดัชนีประสิทธิผล 0.853 สำระสำคัญของหลักสูตรบรรจุลงใน CD-ROM ทั้งหลักสูตรและชุดฝึกอบรมในการฝึกอบรมผู้ปกครอง ทำให้มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ความเข้าใจ และเจตคติในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปฐมวัยก่อนและหลังการอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนหลังการอบรมสูงขึ้น รวมทั้งมีทักษะในการจัดกิจกรรมฟื้นฟูสมรรถภาพ กล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก ความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษาตลอดจนทักษะทางสังคมและการช่วยเหลือตนเองสูงขึ้นด้วย

มนสิข สิทธิสมบูรณ์ (2546, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการวิจัยในชั้นเรียน โดยมีลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคือ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเรื่องนโยบายรัฐปรัชญาการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ และศึกษาวิจัยเรื่องสภาพและรูปแบบการทำวิจัยในชั้นเรียน (2) ยกร่างเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมการวิจัยในชั้นเรียน (3) ตรวจสอบเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรโดยผู้ เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน และ นำมาแก้ไขปรับปรุง (4) ทดลองใช้หลักสูตรกับครูอาสาสมัครจากโรงเรียนพิเศษโลก

ศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 5 คนและทำการแก้ไขปรับปรุง (5) นำหลักสูตรไปใช้ฝึกอบรมกับครูอาสาสมัคร ซึ่งเป็นครูแม่ข่ายกัลยาณมิตรวิจัยจากโรงเรียนพิษณุโลกศึกษา จำนวน 15 คนและครูแม่ข่ายกัลยาณมิตรวิจัยนำหลักสูตรไปขยายเครือข่ายกับครูลูกข่ายกัลยาณมิตรวิจัยในโรงเรียนเดียวกันอีก จำนวน 30 คน และ (6) ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรม ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1) หลักสูตรฝึกอบรมการวิจัยในชั้นเรียนที่มีประสิทธิผลมีลักษณะดังนี้

(1) เอกสารหลักสูตรได้กำหนดเกณฑ์การผ่านหลักสูตรฝึกอบรม คือ ผู้ผ่านการฝึกอบรม ต้องเข้ารับการอบรมตามวัน เวลา ที่กำหนดไม่ต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ และสามารถเขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียนได้คุณภาพไม่ต่ำกว่าระดับปานกลาง (C)

(2) เอกสารประกอบหลักสูตรประกอบด้วย คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้ให้การอบรม เรื่อง การวิจัยในชั้นเรียนและคู่มือหลักสูตรสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่องการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นเอกสารเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้การฝึกอบรมและผู้เข้ารับการอบรม ในการทำความเข้าใจเนื้อหาการฝึกอบรม และวิธีปฏิบัติการในการทำวิจัยใน ชั้นเรียน

(3) การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้โดยวิธีกัลยาณมิตรวิจัย ประกอบด้วย การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเน้นการทำแบบฝึกปฏิบัติตามคู่มือหลักสูตรฝึกอบรมที่กำหนดการติดตามดูแลช่วยเหลือและให้คำแนะนำช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด การร่วมนิเทศ วิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียน การกำหนดเวลาให้คำแนะนำปรึกษาที่โรงเรียน และการช่วยเผยแพร่ผลงานการวิจัยในชั้นเรียน

(4) ผลการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมการวิจัยในชั้นเรียน ปรากฏว่าครูแม่ข่ายกัลยาณมิตรวิจัย จำนวน 15 คนมีความพึงพอใจในการฝึกอบรมเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก และทั้งหมดสามารถผ่านเกณฑ์ของหลักสูตรที่กำหนด โดยมี คุณภาพงานวิจัยอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 13 เรื่อง อยู่ในระดับดี จำนวน 2 เรื่อง สำหรับครูลูกข่ายกัลยาณมิตรวิจัย จำนวน 30 คน สามารถผ่านเกณฑ์ของหลักสูตรทั้งหมด โดยมีคุณภาพงานวิจัยอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 22 เรื่อง และอยู่ในระดับดี จำนวน 8 เรื่อง การศึกษากระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น

พระมหาประนอม ทองไพบูลย์ (2549, บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สำหรับอุบาสก อุบาสิกา 2) เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สำหรับอุบาสก อุบาสิกา 3) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สำหรับอุบาสก อุบาสิกา และ 4) เพื่อประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สำหรับอุบาสก อุบาสิกา ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาความต้องการพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า

อุบาสก อุบาสิกา มีทั้งเพศหญิงและชายเท่ากัน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี ระดับการศึกษาส่วนมากอยู่ในระดับมัธยมศึกษา มีอาชีพเป็นเกษตรกร รายได้ภายในครอบครัวส่วนใหญ่ไม่พอใช้ ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรม เรื่องที่ต้องการฝึกอบรมครั้งนี้คือ การลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สำหรับจำนวนวันที่ต้องการให้จัดฝึกอบรมครั้งนี้อยู่ระหว่าง 3 วัน 2 คืน และอุบาสก อุบาสิกาทั้งหมดมีความต้องการเข้าร่วมหลักสูตรครั้งนี้

2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า

หลักสูตรฝึกอบรมการลดความทุกข์ เพิ่มความสุข ประกอบด้วยโครงสร้าง ดังนี้
1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) แนวการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม 4) สื่อการฝึกอบรม 5) การวัดและการประเมินผล 6) เกณฑ์การผ่านหลักสูตรฝึกอบรม

3. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า

การทดลองใช้หลักสูตรครั้งนี้ทดลองใช้จำนวน 3 วัน 2 คืน มีกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ ก่อนการฝึกอบรม ระหว่างดำเนินการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม

4. การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า

4.1 ความรู้เกี่ยวกับการลดความทุกข์ เพิ่มความสุข ของอุบาสก อุบาสิกาหลังการฝึกอบรม เรื่อง ลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สูงกว่าก่อนฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 เจตคติโดยภาพรวมของอุบาสก อุบาสิกา ที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด

4.3 พฤติกรรมเกี่ยวกับการลดความทุกข์ เพิ่มความสุข ของอุบาสก อุบาสิกา หลังการฝึกอบรม เรื่อง ลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.4 หลังการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สำหรับอุบาสก อุบาสิกา ครั้งนี้ ได้ปรับปรุงในส่วนของขนาดตัวอักษรในเอกสารประกอบการฝึกอบรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น และ ปรับแผนการจัดการฝึกอบรมให้มีเวลาที่เหมาะสมกับความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฟูแลน และ พอมเฟรท (Fullan และ Pomfret, 1977, p. 560-A) ได้ศึกษาการนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในเมือง จำนวน 8 โรงเรียน และมีโรงเรียนละ 11 ห้องเรียน โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของครูผู้สอนที่เปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับรูปแบบพฤติกรรมที่หลักสูตรใหม่ต้องการ ซึ่งมี 12 พฤติกรรม วิธีการวัดที่ใช้แบบสังเกต ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ จากไม่ทั้งหมดถึงสมบูรณ์ที่สุด พบว่า ความ

พยายามในการใช้หลักสูตรอยู่ในขั้นต่ำมาก คือ ครูเพียงร้อยละ 16 ที่แสดงพฤติกรรมสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการใช้หลักสูตรใหม่

ซาสสัน แวนเนสซา (Sasson, Vanessa R, 2005, p. 209) ได้ศึกษาการวิเคราะห์และต้นกำเนิดเรื่องราวของปฏิมากรรมโมเซสกับความเป็นมาของพระพุทธรูปเจ้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบรรยายเกี่ยวกับศาสนาและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อทางศาสนา ซึ่งได้เปรียบเทียบกับต้นแบบของความเชื่อในแต่ละศาสนา และการศึกษาเปรียบเทียบต้นกำเนิดของบทบรรยายและพระพุทธรูปเจ้า ผลการศึกษาพบว่า เมื่อทำการเปรียบเทียบถึงจุดเด่นและการตรวจสอบความเหมือนและความแตกต่างของบทบรรยายในแต่ละลัทธิการ บริบทของผู้สร้างในลัทธิแต่ละฝ่าย ถึงแม้ว่าการศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของความเชื่อและประเพณี นอกจากนี้ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของบทบรรยายและที่เด่นชัดที่สุดคือความเป็นมาของประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างเด่นชัด นอกจากนี้ยังได้ทราบถึงต้นกำเนิดของบทบรรยายจากภาพโมเซส สิ่งแรกที่พบคือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณคดีของกรีกและโรมันโบราณ ในส่วนต่อมาที่พบคือ บทบรรยายเกี่ยวกับการสำรวจต้นกำเนิดของพระพุทธรูปเจ้าซึ่งครั้งแรกได้มาจากภาพเขียนที่มองเห็นในมุมมองกว้างและลึกทางภาคตะวันตก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละเรื่อง มีขั้นตอนการดำเนินการในลักษณะที่ คล้ายคลึงกันกล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องด้วยการร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนหรือผู้รับการฝึกอบรมรวมทั้งการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการการฝึกอบรมให้ยูวชนในท้องถิ่นให้เป็นตัวอย่างชาวพุทธที่ดี ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในทางที่ดี ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุวพุทธ เรื่องต้นแบบชาวพุทธ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลและสามารถทำให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนต่อไป